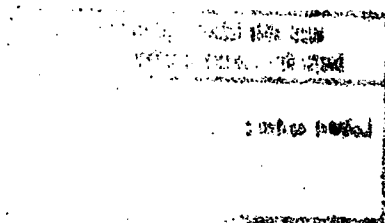

GYULAI MAI RÉVTANA

írta:

Grög Ferenc

- Bölcsészettudományi értekezés -

1 9 6 0

B E V E Z E T E S

Egy közösség teljes névanyagának a vizsgálata mind a nyelvtudomány, mind a néprajz- és történettudomány számára tanulmányos útmutatásul szolgál. Kivilágít a falu múltjára, települési, művelődéstörténeti viszonyaira.

A dolgozat leíró jellegű. A vezetéknevek vizsgálatakor az 1952-es adófőkönyvet vettük alapul, amely a legpontosabb. Igaz, hogy az a néhány család, amelynek semmi ingatlanja nincs, nincsen felvéve, de ezeknek a száma elenyészően kevés. - A keresztnemeknél nem lehet ilyen mereven eljárni, ott 60 éves átlagos életkort vettünk alapul, s így 1939-től 1958-ig terjedő időszakot vizsgáljuk, pontosabban a 60 év alatt megkeresztelt egyének neveit tárgyaljuk. - A becézésnél is a mai beczési módot rögzítjük, valamint azt, hogy mely kicsinyítő-becző képzők élnek ma valóban beczőként. - A ragadvány- és gínynevek esetében sem ragaszkodunk mereven egy fix ponthoz, év, hó és nap megjelöléséhez, hanem úgy határozhatnánk meg, hogy a ma élők és a közelmúltban meghaltak ragadványneveit gyűjtöttük össze és dolgoztuk fel. - Az, hogy leíró jellegű a dolgozat, természetesen nem jelenti és nem is jelentheti azt, hogy mereven elzárkózunk a történeti/történelmi és nyelvtörténeti adatok elől, hanem ahol szükségesnek, fontosnak találjuk, ott felhasználjuk a rendelkezésünkre álló történeti eseményeket, névtani adatokat.

Egyes esetekben szinte lehetetlen elkerülni a név-történeti vizsgálódást, pl. a vezetéksnevek csoportosításánál. - A megfontolások alapján szükségesnek látjuk föl-vázolni Gyulaj történeti, gazdasági és politikai fejlő-dését és jelenkori, mai állapotát.

Gyulaj Tolna megye dombóvári járásában fekszik. Vasútja nincs, lekövezett országút csak Kurdál köti ösz-sze, a falun nem vezet át a szomszéd községbe, Páti-ba, hanem e kövesít a Tanácsháza előtt megszakad. Legjobban talán a döbrököztek csífolódó szavaival jellemezhetnénk, akik azt mondják, hogy Gyulajra még a meszes is csak akkor megy, ha eltéved.

Régi, kőkori település. A hunok és az avarok földvá-rat emeltek határában. A honfoglaló magyarság szálláshelyé-vé teszi. A Gut-Keled nevezetű szállásbirtokainak egyike. A XIV. században plébániája már fennáll, - írja róla SZEGHALMI GYULA Dunántúli vármegyék /Bp. 1940/ c. munkájá-ban.

A falu nevének eredetére világít rá J. BRÜSZTLE Recensio Universi Cleri Diocesis Quinque-ecclesiensis /Pécs, 1876/ c. munkájában: „Remotioribus seculis possessio haec sub simplici nomine Gyula venit, proxime elapso se-culo autem in officiosa correspondentia nec non in aliis monumentis passim nomenclatio Jovanza, saepe etiam Ivanzo adhibetur, prouti hodie quoque in ore fere omnium haec altera compositi pars sonat. Gemina nomencla-tio a viris quibusdam cognominis fors possessionis hujus dominis eidem indita fuisse censetur, cum ex Gyula comes.

/Féjér - cod.dipl.V.2.pag.473. - item/ et alii ejusdem vocabuli in diversis diplomatibus commemorantur, sed etiam Jovancha sive antiquis scriptis occurrat,, /II.köt.

742.1./ ~~1444/1445~~/ Magyarul : A korábbi időkben ez a földbirtok egyszerű név alatt Gyulának jön, a későbbi századokban pedig a hivatalos följegyzésben így mint más esetekben, részint névtárban Jovánczának, sőt gyakran Ivánczának is nevezik, sőt, amint napjainkban ma is a nép nyelvén összetett névnek a második része szerepel. Így véljük, hogy a névnek kettős eredete a férfiak valamelyikéről, esetleg ennek a birtoknak az urairól származott. Gyula gróf és más ugyanilyen nevek a különböző okmányokban említetnek, de Jovancha is vagy Ivanco is, amint a férfi neve a régi iratokban szembejön/. - A falu neve tehát minden bizonnyal a Gyula és a Jovancha ~ Jovanco < Ivanca < Iván < János személynevekből származik. Megjegyzendő: Gyulaj 1903-ig Gyula-Jováncza volt! Ebből Gyula + J. / > Gyulaj lett.

Tolna megye legnagyobb része „Árpád vezéré, utóbb utódaié és így királyi birtokká lett., - DARÓCZY A.

Tolna vármegye közigazgatási leírása/Bp.1909/ 7.lap.

A XV. században azonban már részben a Solyagi család birta. Vö. Csánki Dénes Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában/Bp.1897/ III.kötet.

A török hódoltság alatt kipusztult a falu, teljesen lakatlanná lesz. A megye egész területe 1680-ban szabadul fel a török elnyomás alól.

Ekkor kezdődnek meg a nagy telepítések. Többek között Alsószászból, Motharingiából, Németországból telepítik újjá a megyét.,,A gazdátlanul maradt nagy terjedelmű jószágok felett tehát királyi konátia rendelkezik.,,/DARÓCZY, 25.1./.

1715-től 1720-ig, tehát öt év alatt a megye 1 ouriális községgel és 14 jobbágyközséggel szaporodott, illetve települt újjá, amely községek között Gyula-Jovánóza is szerepel. Itt ki kell igazítanunk DARÓCZY-t, aki azt állítja, hogy Gyula-Jovánóza 1718-ban 7 magyar és 2 szerb-horvát családdal települt újjá/1.m.25.1./, mert a szekszárdi Állami Levéltárban 1959-ben folytatott kutatásaink nyomán az oklevéli anyag azt bizonyítja, hogy már 1717-ben, tehát egy évvel korábban is volt egy összeírás, amely 16 családot sorol fel, megnevezve azt is, hogy honnét jöttek és mikor. Az 1717-es esztendőt tekinthetjük tehát a falu újjátelepítési dátumának, amely nevek aztán az 1738. július hó 23. napján megindított anyakönyvezés során is nyomon kísérhetők, egyik-másik mind a mai napig. Az 1717-es összeírás lajstroma:

Tótt György	Libertinus 1715-ben jött a Somogy megyei Attalából
Berky György	ezintén ekkor jött Attalából
Buzsáky János	1717-ben Karádról
Szűcs Márton
Niklay János
Lábý Jakab
Tórek György
Szűcs István

Stazy György	1717-ben Karádról
Péntek Lukács	" "
Madjar István	1716-ban Igalról
Szabó György	Tengődről
Babody Venczeslaus	1717-ben Somogyvárról
Kocsis Mihály	1717 körül Csokonáról
Niklaj Balázs	

A nevek felsorolási sorrendje, valamint ortográfiája teljesen megegyezik az oklevélivel. A betelepült családok legnagyobb része tehát Karádról jött.

A továbbiakban Gyula-Jovánca egyre szaporodik. A falu jobbágysai Eszterházy birtokaira jártak robotba, neki fizették a dézsmát a jobbágytelkeken termelt javakból. A falubeli nemesi családok ekkor már éppen olyan szegények, akárcsak a jobbágyok. Nemesi családok: Bándi, Jankó, Sey, Gyiváry. Ezek közül Gyulajon már csak a Bándi család él. - Említésre méltó esemény talán csak az, hogy a falu plébánosát, Buglovsky Imrét 1751-ben elmozdították állásából haladó eszméi miatt/Vö.: A gyulai paróchia története - kézirat/

FÉNYES ELEK Magyarországnak, s a hozzá kapcsol
tartományoknak mostani állapota statisztikai és geog-
raphiai tekintetben/Pest, 1841/c. munkájában a következőket írja Gyula-Jovánczáról: „magyar f/falu/ 2153 kath., 5 ref., 9 zsidó lak., paroch. szentegyházzal, gazdag határ-
natárral, téres szőlőhegygel, gyönyörű erdővel. Az ide
tur pusztán szentegyház romjai emlékelhetők, Vörösegyhá-
zán még 1752-ig állott is egy épségben, s ebből épült a

Jovánózái templom.F.U./ = földesúr/ h.Eszterházy.,,-

1848-ról a következő bejegyzést olvashatjuk a parókia történetében: „Bakonyi Ferenc a buzgó lelképásztor felfogván pásztori hivatását úgy működött közösségben, hogy a különben is jóra fogékony hivatott eme fektelenség-től, rakoncátlanságtól megóvta.,,- Tehát 48 is elég csöndesen, sőt nagyon is csöndesen zajlott le az egyház...jóvoltából...Természetesen függetlenül attól, hogy ilyen hatása volt csak 48-nak, a jobbágyfelszabadítás gazdaságilag, politikailag enyhített a parasztság helyzetén.

A falu gazdasági életére a termelvényeket tekintve az volt a jellemző, hogy továbbra is főként búzát, rozsot, kukoricát, krumplit és kenderet termeltek. A rozs szalmájával, a zsuppal, házaikat fedték be, a kenderből pedig ruhájuk, fehérneműjük anyagát szőtték. A borteherelés enyhítésére méltó még, főként nohát és otellót termeltek és termelnek. saját szükségletükre. Állattenyésztés: ló, szarvasmarha, juh, sertés.

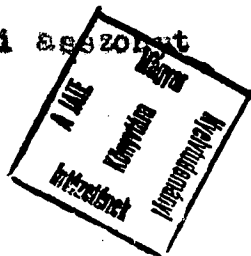
Mint már említettük, a község nevét 1903-ban Gyula-Jovánózáról Gyulajra változtatták. Hogy a falu magyarokból és szlávokból települt, mutatja még az is, hogy a nép nyelvében, mind a mai napig él a Magyar utca és a Tót utca elnevezés. /A Magyar utca hivatalos neve ma is az/. Nyelviileg semmi maradvány nincs, a szlávok mindenféle szempontból teljesen asszimilálódtak, csupán csak vezetéknévük őrzik szláv eredetüket.

A Tanácsköztársaság ideje alatt Gyulajon is, mint sajnos annyi más helyen, a falu vezetése, irányítása a gazdag parasztság, a kulákság kezén maradt, s így nagyobb, jelentősebb eseményekről nem számolhatunk be.

1944december harmadikán érkeztek meg a szovjet felszabadító csapatok. Földosztás, amikor is a szomszédos puszta, Vörösegyház határában a szegényparaszrok, az agrár-proletárok, valamint a középparasztok földet kaptak. Gyulajon is új élet kezdődött.

Ma már négy termelőszövetkezet működik a faluban. 1958-ban lett Gyulaj ~~község~~/szocialista község. Termelvényei nagyjából azonosak a fentebb említettekkel, azonkívül ipari növényeket/cukorrépa, ricinus, stb./ termelnek. Állattenyésztése is, a juhtenyésztést kivéve, azonos. A juhtenyésztés csökkenése összefügg a legelők feltörésével, termővé tételével.

Magyarország helységnévtára/Bp.1937/ Gyulajról a következő fontosabb adatokat tartalmazza: 6468 kat.hold a község területe határával együtt, 631 ház, 2763 lakos. Nyelve: magyar. - Ma a falu lakosainak száma kb.2850. Eből szőlőhegyen lakik 450; 200 pedig cigány. Ez utóbbit kat nyelvészeti szempontból nem lehet figyelembe venni, mert nem magyar anyanyelvűek, nem is élnek a faluban, hanem az erdőben. Keresztneveik a faluban divatozó keresztneveknek a függvényei, mert rendszerint falubeli asszonyt kérnek fel a keresztelésre.

Cyulaj a dunántúli nyelvjáráshoz tartozik. Általában mindaz jellemző rá, ami e nyelvjárásra. Eltéréseket, hangtani, alaktani és mondattani sajátosságokat e dolgozatnak nem célja és nem is feladata vizsgálni.

A dolgozat négy fejezetből áll:

- I. Vezetéknevek
- II. Keresztnevek
- III. A keresztnevek becézett alakjai
- IV. Hagadvány-és gúnynevek.

I. VEZETÉKNEVEK

Itt mindjárt a fejezet legelején le kell szögeznünk, hogy a XVII. század elejével körülbelül lezártnak tekinthetjük azt a kort, amelyben gazdasági és társadalmi tényezők hatása folytán az egyén egyelőre névéhez másodlagos névelen kapcsolódik. - /BENKŐ LORÁND A régi magyar személynévadás 22.1./ Vö. még LŐRINCZE Szenpontok és adatok személynéveink újabbkori történetéhez.1.1./ Ma már kizárólag kételő névekkel találkozunk. MIKESY véleményével egyetértünk, és a családnév helyett mindig vezetéknévet használunk. /Vö. Mny. 60. évf. 241 - 4.1./ A vezetéknévek vizsgálatakor tehát - amint azt már a bevezetésben említettük - az 1952-es gyulai adókönyvet vettük alapul.

A megszilárdult vezetéknévek jelentéstartalmára mutatunk rá, és e szempont szerint csoportosítjuk őket.

A mai névanyagot összevetjük a régebbi névanyaggal, hogy kimutassuk a törzsekös gyulai vezetéknéveket. A vezetéknéveknek a legjellemzőbb jegye a XVII. század óta, hogy „apáról fiúra öröklődik, s mint ilyen állandósággal megjelölés nélküli név. Öröklés és állandóság a legjellegzetesebb jegye. - írja MELICH Családnéveinkről /Mny. 39 évf. 269.1./ c. munkájában. Vö. még SZABÓ ISTVÁN Bács, Bodrog és Csongrád megye

összefoglaló a 1922-ből/4Ny22.86.sz.13.1./ o. dolgozatával. Azonban az is kétségtelen, hogy némi változásnak, szellemi, politikai áramlatnak azért ki voltak, sőt még ma is ki vannak tűve, pl. névmagyarosítás, vagy József császár 1787. július 23-án kelt rendelete, amikor is politikai, állami érdekből/ = németesítés/ a zsidókat arra kényszerítette, hogy német nyelvi vezetéknéveket és keresztnéveket vegyenek fel/V8.MALLICH i.m. 272.1./

A vezetéknévek jelentéstartalom szerinti csoportosítása már eleve kizárja köréből az idegen hangzású, a magyar nyelvben jelentéstartalommal nem bíró neveket. Hogy ilyen nevek a magyar nyelvterület minden községében, városában vannak, az szinte bizonyos./V8.mágn MALLICH i.m. 273.1./ Egyes nevek esetében a különböző szótárak segítségével, a gyulaaj nyj. hangtanának a felhasználásával próbáltuk magyarázni, vagy megmagyarázni a már elhomályosult, vagy a magyárvű hangtani változása során látszólag jelentéstartalom nélkülivé vált nevek jelentését. Ha ~~XX/XX~~ a bizonyítási adatainkat kevésnek, nem megnyugtatóknak találtuk, akkor - bár a megfelelő kategóriába soroltuk - / ? /-jelet tettünk az illető név után. A nevek utáni zárójelben levő szám azt mutatja, hogy hány olyan nevű család él Gyulaajon. A magyarosított neveket besoroltuk a megfelelő csoportba, de []-be tettük. Gyulaaj vezetéknéveit két nagy csoportba osztottuk. A jelentéstartalommal bíró vezetéknéveket az elsőbe soroltuk, az idegen neveket/idegen hangalakokkal és idegen jelentéstartalommal bíró neveket/ pedig a másodikba. Itt meg kell jegyeznünk azt, hogy a gyulaajlak az idegen nevek

nevek közül a szláv nyelvi neveket egyáltalában nem érzik idegennak, nem is tudják, hogy azok szláv nevek. A német nyelvi neveket viszont még idegennak érzik, noha a legtöbb német nevű ember nem is tud németül. Hogy mi ennek az oka? - Úgy véljük, hogy:

1./ a német családok jóval később települtek be, mint a szlávok,

2./ a németiség nem asszimilálódott olyan könnyen, mint a szlávság,

3./ a felszabadulás előtti németgyűlölet valamennyire rájuk is kiterjedt, noha semmi ok nem volt rá, hisz mindegyik magyarnak vallotta magát.

Az idegen nevek után találunk egy olyan kategóriát, amelybe tartozó név eredete, származása ismeretlen, felderítetlen. Ez tehát nem egy harmadik főcsoport, hisz nem is lehet, mert végsősoron vagy magyar vagy idegen nyelvi névről van szó.

1. Jelentéstartalommal bíró vezetéknevek

Ide soroltuk:

- a/ a nyelvközösség számára értelemmel, jelentéssel bíró neveket, noha kiejtésükkor nem gondolnak az illető fogalomra, tárgyra, stb.,
- b/ az olyan neveket, amelyeknek elhomályosult a jelentése. Ezeket csillaggal (*) különböztetjük meg a fentebb említett nevektől.

A vezetéknévek csoportosításakor a következő műveket használtuk fel, de egyiket sem követjük teljes egészben:

Benkő Loránd : A családnévváltoztatás kérdései.

/Magyarosan, 17. és 18. évf./

Melich János : Családnéveinkről

/MNy. 39. évf./

Pala Dezsed : Régi személyneveink jelentéstan

/MNy. 17. és 18. évf./

Szabó István : Bács, Bodrog és Csongrád megye

dézsmalajstromai 1522-ből

/MNyTK 86. szám/

A/ A pogány-, Árpád- és Anjou-kori világi névadás maradványai-
ból, illetőleg virágzó típus-
sáiból alakult családnévek
- Magyar községekben, illetőleg
ezek továbbképzéseiből lett
családnévek:

1. Állatnevek: Banócs/6/ Tsz. 9 , bögöly. .

Farkas/8/, Madár/1/

2. Növénynevek: Cser/8/ Czf. : . . 1. Tölgyfának egyik

faja. 2. Ugyanazon fának, valamint

némely más fának kérge, tímárok s

más bőrkészítők csúvába használ-

nak. . - Fenyő/2/, Szalma/1/.

Virág/3/

3./ Testi tulajdonságot fejeznek ki:

a/ a testalkat milyenségére vonatkozó nevek:

Hosszi/1/ , Kis/19/ , Nagy/4/ , Szálas/2/ .b/ Az egyes testrészekről vett nevek: Falás/5/ ,^{*}Törzsek/1/c/ A haj- és bőrszínről vett nevek: Bodor/2/ ,Fekete/4/ , Fodor/3// = bodor/ , Bzöke/6/ , Vörös/2/

d/ Az egyes testrészekben jelentkező fogyatko-

zásokról vett nevek: ^{*}Balog/7/ , Csonka/7/ , ^{*}Finta/6/

Cz.:...félre görbült, rendes vonalától elhaj-

lott,, - TSz.:...ferde, görbe, pisze, piszeerré,

Al, tettető,, ^{*}Tar/1/ .

4./ Léleki tulajdonságok átvételei, jelennevek, bók-

nevek és gínynevek: Anyal/3/ , Gondos/1/ , Hidas/2/ ,Jámbor/1/ < jó ember, ^{*}Kaitár/1/ TSz.:...mindent

felkutató, tilosba járó, nyelánk, torkos, csavargó,

kóborló, stb. Kóbor/1/ , ^{*}Mieszi/1/ ? miszi-mueszi, =TSz.:...szeszogó, lassú dolgi... Örögs/1/ .Savanyó/1/ .

5./ Valamivel való ellátottságot kifejező nevek,

amelyek sokszor foglalkozásneveket rejtnek ma-

gukban: Forintos/1/ , Felős/1/ , Gazdas/1/ , ^{*}Küvecses/2/ .

6./ Ugyancsak sokszor foglalkozást is jelentenek a

cselekvést kifejező nevek: Csápló/1/ , Farasó/1/ ,Nyíró/1/ , Szántó/1/ , Törő/1/ .7./ Foglalkozás- és mesterségnevek: Ács/3/ , ^{*}Bakó/1/Bognár/3/ , Borbély/1/ , Csapláros/3/ , Csizmadia/1/ ,Csutorás/3/ , Dékány/1/ , Dobos/12/ , Fazekas/1/ ,

12. Egyéb köznevekből, valamint ezeknek

-i képzős származékaiból alakult

vezetéknév: Arki/1/, Barát/1/,

Bögri /1/, Forrai /1/, Fövenyi/1/.

Hadi /3/, [Halmi/1/], Módi/1/, Ódor/1/?

TSz : „öblös üreg, a csűrben két felől

levő oldalrekesz, amelybe a gabonát

rakják, padlás, pajta padlása, szénapad-

lás, oldaldeszkája az ágynak,, - A szó-

kezdő -ó megnyílhat. Gyulacon: odvas

fa helyett odvas fát mondanak stb.

[Oltoványi/1/], Pallos/3/, Szilák/3/ ?

TSz: .. darab, szelet,, Retki/1/ .

Belenessér/3/, Gulyás/1/, Hajdu/1/, Heredus/3/, Juhász/18/,
Kalasz/1/, Kardos/2/, Kenyeres/2/, Kertész/2/, Kocsis/8/,
Kovács/16/, Mészáros/1/, Molnár/9/, Nyulás/1/, Pap/3/,
Pintér/5/, Portás/5/, Botó/1/, Szabó/20/, Szilárdó/4/,
Takács/6/, Timár/1/, Varga/12/.

8. Rokon ezekkel az életsorra és tisztségre utaló nevek:

* Bán/3/, Biro/5/, Gróf/1/, Herczeg/1/, Király/2/,
Kenes/1/, Kolcsár/2/, Vajda/1/, Vilóze/1/.

9. Népnévekből alakult vezetéknévek: Horváth/33/, Magyar/2/,

Németh/15/, Oláh/1/, Polyák/2/, Tóth/4/, -i képzővel:
Németi/2/.

10. Családi, vérségi kapcsolatra utaló köznévből: Ükös/1/

<ükös.

11. Születési körülményből eredő név, rokon a gányvekkal:

Kurkó/1/ TSz.: Kurgó „fattyúgyerek.. „hang-
tanilag lehetséges a g > k.

- Ismeretlen eredetű, főként egytagi szókból, illetőleg
ezek továbbképzett formáiból alakult családnevek:

Boda/1/, Bodó/1/. „Ez a névsoport - nem egészen
világos eredete ellenére is - szerves része a magyar
személynévanyagnak,, - írja BLANKÓ/1.m.4.1./.

B/ Földrajzi nevekkel kapcsolato
s vezetéknévek.

/: Itt a x -gal való jelölés megszűnik/

1./ Pusztai földrajzi névből alakult vezetéknév:

Kalota/2/.

2./ Földrajzi nevekből -i képzővel alakult vezetékné-

vek: a/településnevekkel kapcsolatos: Balaji/2/,

Bándi /1/, Barkóczi /3/, Béni /1/, Berényi /2/, Béridi /3/,
Béri /1/, Csécsei /1/, Csepregi /1/, Csibráki /3/, Dóczy /1/,
Dombai /3/, Förnyei /1/, [Füredi /2/], Hazi /1/, Harai /4/, Gyurgyi /6/,
Gyulási /1/, [Iglói /1/], Kaposi /1/, [Komlái /1/], Komáromi /2/, Komló-
zi /3/, Kvasznai /4/ 1758-as anyakönyvben még Kovacsznai
néven szerepel, Kőszegi /1/, Kurdi /3/, [Ligetvári /1/], [Mas-
lányi /1/], Móri /2/, Niklai /1/, Óri /4/, Péti /1/, Pölöskei /2/,
[Siklósi /1/], Somogyvári /2/, Szegedi /2/, Szentgyörgyi /3/,
Szentpáli /2/, Szili /1/, Tolnai /1/, /alkalmasint ez tartoz-
hat az alább következő b/ alcsoportba, ui. van Tolna nevű
helység és megye/, Tölösi /1/, Turi /1/, Vácsi /1/, Vámosi /5/,
Vierhyei /3/.

b/ egyes országrészek, vidékek, tájegységek nevéből alakult
vezetéknevek: Erdélyi /1/, Hatási /5/, Somogyi /1/, Szeleai /7/.

c/ településrészek, határrészek nevei -i képzővel:

[Havasi /1/], [Szigeti /1/].

c/ Keresztnevekből lett vezetéknevek:

1./ Puszta keresztnévből: Antal /1/, Balázs /2/,
Bólint /1/, Cziprián /1/, Danián /1/, < Danionus, Fábián /2/,
Gábor /7/, Gál /3/, Gergely /3/, Gyenis /1/ < Dénes, Ignác /6/,
Illés /1/, Iván /1/, János /1/, Kelemen /22/, Lajos /3/, Lukács /2/,
Márton /3/, Máté /2/, Miklós /1/, Pál /8/, Salamon /1/, Simon /5/,
Vincze /18/.

2./ Keresztnév becsúzott alakjából lett vezetéknevek:
Balaskó /9/, Balassa /4/ <: Balázs, Barna /1/ < Barnabás,
Béndek /7/? Kenedek, az elképzelhető, hogy a péntek

nap nevéből alakult zöngésülés útján. Berta/1/ < Bertalan.
Fáhos/1/ < Fábián. Calló/1/ < Gál. /Vö. KNIEZSA a felvidéki
 családnevek. 4.4./ Gácn/2/? < Geden/vö. KNIEZSA, 1.m.10.1./
Glozi/1/? < Cereely, de lehet földrajzi névből is. Jaksa/1/ <
Jakab < Jákob. Jankó/1/. Jánó/2/ < Jyánó > (<Jánó) <: János.
Lócsi/2/? < Lőrincz/Vö. KNIEZSA, 1.m.5.1./ Mátó/4/.
Mikusa/1/? < Miklós. Pethes/1/ < Péter. Samu/2/ < Sámuel.
Sashe/1/? < Sebestyén : /Vö. UzP., Ballagi; a Tsz nem említi/
 3./ Keresztnév - 1 képzővel: Ferenczi/3/.
 4./ Keresztnév + foglalkozásnév: Falkovác/4/.
 5./ Keresztnév latinus formában, ragozva: Ladislai/1/ <
Ladislau .

II. I d e g e n n e v e k

Ezek a nevek is sok esetben *hangtanilag* deformálódtak, így ortográfiájuk is esetenként eltér az eredeti ortográfiától. Pl. Háier < Bauer, stb.

A/ S z l á v n e v e k

Nem részletezzük, hogy melyik szláv nyelvi névről van szó az egyes nevek esetében. Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a legtöbb szláv nyelvi név szerb-horvát.

Ambrusics/2/, Bassonyi/3/, Blázsovics/5/, Bojás/1/. -

boj = háború + -s magyar képző = háborús. A horvátok ugyanis a magyar nyelvterületen a szláv szavakhoz sok esetben magyar képzőket, ill. ragokat tesznek.¹ Murakeresztúron a horvátok, akik a kaj nyelvjárást beszélik, azt mondják, hogy „egyek a kravakkal a mezőre /Krava = tén + a magy. -k többesszám jele + a magy. -val határozórag hasonlult formája./ Úgy véljük, hogy a név esetében is ilyen alaktani sajátossággal állunk szemben./

Brányi/1/, Britanaski/2/, Csértán/1/, Csondor/1/, Levecske/1/, Loróczik/2/, Losznód/1/, Osztola/1/, Ódvízik/3/, Subenszki/1/, Hamrik/1/ < németből, Hazonias/1/, Istovics/6/, Jabuka/8/, Jagados/2/, Jankovics/1/, Jedlicsek/1/, Jernovics/1/, Jordanovics/1/, Jutkusz/1/, ^{Készte/3/} Koraszinek/1/, Kovacsik/4/, Kremo/4/, Mali/1/, Milos/6/, Podeme/1/, Ramocz/1/, Riha/1/, Skerlecz/2/, Szaurek/1/, Saluka/4/, Tenturics/1/, Valigurs/2/, Viaszugyel/2/, Vitkovics/1/, Zömbik/1/.

B/ N é m e t n e v e k

Báier/1/, Breitenstein/1/, Czinher/1/, Corn/3/, Eihék/1/, Eisler/1/, Fischer/1/, Frank/1/, Frühwirt/2/, Friedrich/1/, Gertner/1/, Gätner/1/, Gind/1/, Glück/3/, Hebstrommer/1/, Hencz/1/, Norman/1/, Höninger/1/, Huber/1/, Jankk/1/, Klambauer/7/, Koch/1/, Kuller/1/, Lechner/2/, Leller/3/, Mähr/1/, Máier/2/, Mazaga/2/, Menszfeld/1/, Minker/1/, Müller/3/, Rehm/1/, Szabáh/2/, Pleizer/3/, Rauch/1/, Schäfer/1/, Schepitzer/1/, Serali/2/, Sperling/2/, Stokker/1/,

Szender/2/, Szaringer/3/, Teisz/1/, Tilesch/1/, Titz/1/,
Vadl/1/, Veisz/1/, Vodli/1/..

C/ T ö r ö k n y e l v i n é v :

Dornán/1/, Vö.KNIESSA, i.m.70.fap/

Ardeete, jelentés tartalma felderítetlen:

Balipap/2/, az Összetétel első tagja.

Milyen következtetéseket, tanulságokat vonhatunk le a
gyulai vezetéknévekből ?

1./ A vezetéknév anyag feltűnően kevés a falu lakos-
ságához képest. Mint már említettük Gyulaj lakossága a
cigányokat nem számítva 2650. Az összesen előforduló ve-
zetéknév 249. Ez azt jelenti, hogy elméletileg a faluban
minden 10 embernek azonos vezetéknéve van. Egészen ponto-
san minden vezetéknévre 10,54 ember jut./ Ezt a 0,54
századot fel lehet számítani azokra, akik nincsenek fel-
véve az említett adófőkönyvbe./ - Természetesen nem egy-
formán vannak megterhelve az egyes vezetéknévek. A leg-
gyakrabban előforduló vezetéknéveket nem ebben a fejezet-
ben, hanem a IV-ben mutatjuk ki a ragadvány- és gúnyne-
veknél. Annyit azonban megállapíthatunk, hogy a legjobban
megterhelt vezetéknévek többsége magyar nyelvi név. - Ez
a kevés számú vezetéknévanyag nagy mértékben hozzájá-
rult a ragadványnevek kialakulásához/Vö.IV.fejezet/.

2./ A vezetéknévanyag legnagyobb része jelentéstartalommal bír, tehát magyar nyelvi névnek tekinthető. Ezeknek a neveknek a száma: 199. Ebből le kell vonnunk azt a 10 magyarosított nevet, tehát 189 marad, ez pedig a vezetéknévanyag 76 % -a. Ez azt mutatja, hogy Gyulaj lakosságának a legnagyobb része magyar származási. /Megjegyzendő, hogy a felderítetlen jelentéstartalommal bíró nevet a számításinknál idegen nyelvi névnek vettük és vesszük!/- Nézzük meg, milyen eredményre jutunk, ha nem a vezetéknevek számát, hanem a családok számát vizsgáljuk névtani szempontból. Gyulajon a családok száma: 804. Ebből a magyar nevű/jelentéstartalommal bíró/ család: 619, az idegen nevű családoké pedig 185. Így számítva a lakosságnak a 77 %-át teszi ki a magyar nevűség. Az eredmény tehát lényegében ugyanaz. Az az 1 % eltérése a mi szempontunkból nem sokat számít.

3./ A következőkben pedig nézzük meg azt, hogy a mai vezetéknevek közül melyek a törzsszerű gyulaji vezetéknevek. A falu történetének, anyakönyveinek a tanulmányozása során arra az álláspontra jutottunk, hogy vizsgálódásunk alapjául az 1717-es, az 1728-as és az 1758-as évek anyakönyveit vesszük.

Tehát a mai nevek közül, amelyekkel ezekben a vévtárakban találkozunk, azokat vesszük törzssőkös gyulaaji neveknek. Az utolsó dátumunk tehát 1758. Ezt tekinthetjük a falu fejlődésének a kiindulópontjának, a névtani vizsgálódás alapjának. A jobbágyvándorlások ugyanis ettől kezdve lassan megszűnnek, a Gyulajra települtek nem vándorolnak tovább, viszont tömegesen sem jönnek más falvakból. Természetesen bizonyos természetes vándorlás azért van, de ezt nem vehetjük figyelembe. Az alább kimutatott törzssőkös gyulaaji vezetéknévvel melletti évszám azt mutatja, hogy a fentebb említett négy év közül melyikben fordult elő először az illető név. A nevek ortográfiaja itt is egyezik az eredetivel.

Bakó/1758/, Balassa/1758/, Balás/1758/, Bándek/1728/,
Biró/1758/, Bosonyi/1758/, > Bazsonyi, Caer/1728/,
Csizmazia/1728/, Csonka/1728/, Fabján/1758/ > Fabján,
Felős/1728/, Ferenczy/1758/, Finta/1758/, Fodor/1758/,
Gelenosér/1738/, Gondos/1738/, Gulyás/1738/, Gyugyi/1728/,
Horváth/1728/, Isotovics/1738/, Jankó/1758/, János/1728/,
Juhász/1758/, Kaposi/1728/, Kardos/1728/, Kalmen/1728/,
Kis/1728/, Kocsis/1717/, Mészáros/1738/, Milos/1728/,
Molnár/1728/, Németh/1758/, Niklaj/1717/, Pintér/1758/,
Portás/1738/, Pölöke/1728/ > Pölökei, Retek/1738/ > Retki,
Somogyi/1728/, Szabó/1717/, Szucs/1717/, Takács/1738/,
Tótt/1717/, Tárak/1728/, Vargha/1728/, Vincze/1728/,
Vitkovics/1758/, Vörös/1728/.

Összesen 47 név, a mai vezetéknévanyagnak tehát csak 18,71 %-a a törzssőkös gyulaaji név. A mai szláv nevek közül 5 törzssőkös család van, a német nyelvi nevek

közül pedig egy sem. A többi szláv nyelvi család, valamint az összes német nyelvi család tehát később települt be Gyulaajra.

4./ A magyar nyelvi nevek között számottevő a foglalkozásnév, mesterségnév. E 33 név között csaknem minden foglalkozás, mesterség szerepel. Ezek a nevek szilárdan őrzik a régi iparágakat, amelyeknek egyikét-másikat már a technika fejlődése ki is szorította. Ilyen pl. a csutorás, kulacskészítő, Varga, lábbelikészítő, vagy amely foglalkozásnak más neve lett, pl. gelencsér > fazekas.

5./ A helynevekből, földrajzi nevekből lett vezetéknévnek rámutatnak a jobbágytelepítésre, a jobbágyság vándorlására. Erre említi BENKŐ LÖRÉND is A régi magyar személynévedés c. tanulmányában, hogy „a jobbágy új környezetébe kerülve másodlagos megjelölőjeként rendszerint -i /-é/ képzővel felvette annak a helységnek a nevét, ahonnan eljött. A név után egész családja jellemzője lett, s nemzedékről-nemzedékre öröklődött. „/19.1./”. A IV. fejezetben tárgyalt ragadványnevek is ezt igazolják, de természetesen azzal a különbséggel, hogy ezek már régen nem válhatnak hivatalos névvé.

A helységnév -i képzővel a névmagyarosítás egyik legkedveltebb módja, amelyekből sajnos egészen torz és a magyar nyelvben idegen dolgok is származnak/Vö. BENKŐ L. „A családnevváltoztatás kérdései”/Gyulaajon a névmagyarosítás elég ritka. A parasztságon belül alig előforduló jelenség. Főleg iparosok és értelmiségiek változtatták meg német, ill. szláv nyelvi nevüket.

Természetesen nemcsak a személyek viselhetik a helységek, helyek neveit, hanem pl. a határrészek, dűlők is kaphatnak és kapnak személyekről nevet. Olyan dialektikus kölcsönhatásfőle van a személyek és a helységek/dűlők/ nevei között. Ahogy Gyulajon van Halálasi Károly /eredeti neve: Németh Károly, vö. IV. fejelet/, úgy van Mikálász köze dűlőnév is, amelynek hivatalos neve életi házhelyek. A Mikálász vezetéknév 1739-ben fordul elő először a gyulai anyakönyvben. Nyilvánvaló, hogy a dűlőnév személy nevét, a Mikálászt viseli. Vagy: Szinak malmára dűlő. A Szinak vezetéknév 1839-ben fordul elő először az anyakönyvben: „Szinak János Csizhari Szőlő alai Molnár Mester, „aki-nek ott volt vízimalma, ahol most a Szinak malmára dűlő földek vannak. Ma e dűlőnév Csihe malom nevet viseli a falu nyelvében, mert a Csihe Harváth család vette meg a malmot, amely már nem áll, és a ragadvány-nevek vált dűlőnévvé. A telekkönyvi neve természetesen az előző név maradt. - A Kozma malom rétek telekkönyvi neve ugyanaz. A Kozma név először 1738-ban fordul elő az anyakönyvben. - Garasház: erdei dűlőnév. Ott volt vadász az 1830-as években nemzeti Garas János, akinek a neve szintén dűlőnévvé vált. - Tehát még egyszer megállapíthatjuk, hogy nemcsak a személy viselheti a helységnevek^a nevét, hanem a hely, a helység is a személyeknek nevét/Vö. LŐNINCZE Élőszőlő neveink élete/ Ezek voltak azok a dűlőnevek, amelyek vezetéknévet, ill. ragadványnevet őriznek.

6./ Végül pedig vizsgáljuk meg a vezetéknév hangulati tartalmát, amelyeknek „legfontosabb, meghatározó elemei azok a társadalmi asszociációk, amelyek a nevet egyik vagy másik osztályhoz, réteghez, csoporthoz kötik, - írja NÉMETH GÉZA/MNy., 2.köt.126.1./ A legszármottevőbb osztály a parasztság. A parasztság rétegződését a vezetéknévben megrövidítő dolog lenne keresgélni, hisz lett legyen az szegény-paraszt, középparaszt vagy kulák, egyaránt a legtöbb esetben a jobbágyságból ered. Márpedig a parasztság gazdasági rétegződése jóval később indul meg, mint a vezetéknév megszületése bekövetkezik. Azonban, ha az egész magyar nyelvterületre vonatkozóan nem is tudunk különbséget tenni a vezetéknév asszociációját illetően, egy falu, egy nyelvi közösség esetében ezt megkísérelhetjük.

Mivel sok az azonos vezetéknévű család, így a legtöbb nevet egyaránt viseli gazdag, szegény, paraszt, iparos stb. A névhangulat vizsgálatakor inkább a kevésbé előforduló vezetéknévre támaszkodhatunk. A parasztság gazdasági rétegződése a múlté, pontosabban a közelmúlté. Gyulaí szocialista község. Azonban a nevek ha nem is a jelenlegi gazdasági állapotot asszociálják, hanem a múltét, akkor is még él a vagyoni különbség emléke mind a szegényparasztság, mind pedig a gazdag parasztság, a kulákság körében.

A gazdagság, a jó mód hangulatát keltik a következő nevek: Barát, Britanszki, Gál, Gazdag, Oszbach. Hagadvány névvel: Nyanyai Horváth, Csihe Horváth, Gombóc Szabó, amely családok valóban jó módban éltek.

A szegénység, a sok munka hangulatát a következő nevek keltik: Árki, Juhász, Harczeg, Kenyeres, Fekete.

A német nyelvi nevek legnagyobb részét az iparosok viselik, és így legtöbb névhez a falubeliek valamilyen mesterséget asszociálnak.

II. KERESZTNEVEK

A hivatalos név második tagja. Funkciója, hogy a vezetéknévet szűkítse és megjelölje az egyént a családom belül.

/Vö. Mny. 23. évf. 83.1./

A legfontosabb különbség a vezetéknév és a keresztnév között az, hogy öröklődik ^{nem} apáról fiúra, hanem az ember a születéskor kapja. Tehát ha kapja, akkor, hogy milyen nevet kap, annak megvan a társadalmi, kulturális oka is. - Éppen ezért nekünk BENKŐ LORÁND szavaival, „a személynévadásban a társadalmi érintkezés egyik jelentős mozzanatát, eszközét és eredményét kell látnunk, s a személyneveket mint a társadalom termékeit kell szemlélnünk, „ /Mny. 45. évf. 245.1/.

Hogy a nyelvészek foglalkoznak a keresztnemekkel, annak az a magyarázata, hogy a keresztnemek is beletartoznak az illető nyelvi közösség szókészletébe.

Egy közösség mai keresztnévanyagának a vizsgálata nem jelenti azt, hogy csak a legutóbbi tíz-tizenöt év neveit vesszük csak alapul, hisz akkor a lakosság jelentős hányada kívül rekedne, akiknek a keresztnéve pedig benne él jelenleg is a nyelvi közösség szókészletében. Éppen ezért alapos megfontolás után az 1899. évet vettük a mai keresztnévanyag vizsgálásának, feldolgozásának a kiindulópontjául.

Az utolsó megvizsgált év pedig 1958. Tehát az összegyűjtött névanyag 60 évet/1899 - 1958/ ölel fel. Azért vettünk 60 évet, mert :

1/ennyit tekinthetünk átlagos életkornak, amely magába foglalja az idősebbeket, a középkorúakat és a fiatalokat,

2/ az 1898. év előtt tömegesen olyan neveket is találunk, amelyek feltűnően elűtnek a későbbi évek keresztnévanyagától/Agél, Ágota, Berta, Bertalan, Boldizsár, Dániel,

Ignác, Franciska, Johanna, Wilhelm stb/, és ami a fontosabb, az ilyen nevű egyének ma már meghaltak. Nem kapnánk reális képet a falu mai keresztnévanyagáról, ha ezeket is belemennénk.

Itt mindjárt a legelején azt kell megvizsgálunk, hogy ki nevezi el a gyermeket. Elnevezésen az egyén vagy közösség névadó tevékenységét értjük./Vö. LŐRINCZE Földrajzi neveink élete 5. l./

A gyermeket leggyakrabban a szülők nevezik el. Különösen akkor, ha nem laknak együtt a nagyszülőkkel.

Elnevezők lehetnek még a nagyszülők is, bár ritka eset, de előfordult m. ill. előfordul. Ezelőtt pár évvel ugyanis a vagyon költött ők rendelkeztek, és egyes családoknál jogot formáltak az újzülött elnevezésére. A szülők kénytelenek voltak beleegyezni a nagyapa vagy a nagyanya akaratába, mert anyagilag függtek tőlük.

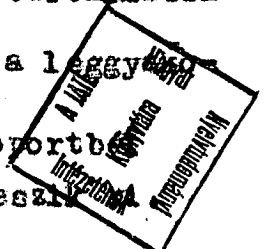
Kivételes esetben a keresztszülő is lehet elnevező. Ez legtöbbször akkor fordul elő, ha szegényebb család módosabb családot kér fel a komaságra.

Elnevező szerepet tölthet be a naptár is. Ugyanis, ha valamelyik „ismerős”, szent/János, József, Anna, Mária stb/ napján vagy előtte, ill. utána néhány nappal születik a gyermek, akkor azt mondják, hogy „vele hozta a nevit.” és rendszerint azt a nevet kapja.

A keresztelő pap nem igen szót bele az elnevezésbe. Legtöbbször csak akkor, ha véletlenül nem bibliai vagy martirológiai nevet akartak adni a gyermeknek, hanem olyant, amelynek nincs „védőszentje”, de ha a szülők nagyon ragaszkodtak a „pogány” névhez, akkor a gyermek kapott még egy nevet.

Szükségesnek látjuk megjegyezni, hogy a keresztnevek vizsgálatánál a gyulai plébánián fellelhető anyakönyvekre támaszkodhatunk. Ugyanis csak néhány protestáns, ill. izraelita vallási család élt, ill. él a faluban, akiket figyelmen kívül lehet hagynánk, lényegesen nem befolyásolják a nevek előfordulási számát. Itt is szükséges néhány történeti adat közlése, amely a Tanácsházán nyilvánvaló, hogy nem található, hisz a polgári anyakönyvezés csak 1894. október 1-én indult meg Gyulajon, így a régebbi névanyagot a plébánián őrzik.

A megvizsgált 6 év alatt összesen 92 keresztnév fordul elő. Ebből 47 férfinév, 45 pedig női. Természetesen e 92 név nem arányosan fordul elő. - A megkeresztelték száma: 3230. Ebből férfi: 1654, nő pedig: 1586. E fejezet végén levő 2. számú függelék az előforduló keresztneveket tartalmazza gyakoriságuk szerint. Most nézzük meg azt, hogy a leggyakoribb férfi-, ill. női keresztnevek/mindegyik csoportból az első 6/a mai névanyagnak hány százalékát teszi

A megkeresztelték közül tehát	János	316
	József	311
	Ferenc	199
	István	193
	Gyula	82
	György	72

Összesen 1173, a falu

keresztnévanyagának a 70,91 %-a. Ez a százalékszám igen nagy. Ezen nevek közül a János, a József és az István kb. országos viszonylatban is a leggyakoribb név. ²eltűnő a Ferenc, a György, de különösen a Gyula név magas előfordulási száma. A Gyula név Gyulajon 1840-ben fordul elő először, tehát egész fiatal, és az 1800-as évek végén kezd az élre törni, amíg végül megelőzi a Györgyöt. Első pillanatban arra gondoltunk, hogy e név gyakori előfordulása talán összefüggött vagy összefügg azzal, hogy megegyezett a falu nevének az első tagjával/Gyula-Jóvánoza/.³ Később idősebb asszonyt és férfit megkérdeztünk, de nemleges választ adtak. A Ferenc név 1738-tól napjainkig megszakítás nélkül az élen volt, úgyhogy a teljes keresztnévállományt tekintve /1738-1958-ig/ a 3. helyen áll. A György sem most jött divatba, sőt leéledőben van, egyre kevesebbszer fordul elő, amelynek oka ismeretlen.

Nézzük meg a női neveket. A megkeresztelték közül

Mária	385
Erzsébet	214
Teréz	180
Rozália	140
Anna	116
Irén	101

Összesen 1173, a női

keresztneveknek a 71,56 %-a. Tehát az 1586 nő közül 1173 a fent nevezett 6 név valamelyikét viseli. A százalék alig tér el a férfinevektől. - A Mária név gyakorisága kb. megegyezik az országos viszonylattal, sőt talán felül is múlja azt. A múlt század 80-as éveiben érte el tetőfokát, ugyanis 1878-1897 között 258-szor fordul elő, érdekes azonban az is, hogy pontosan száz évvel korábban mindössze csak kétszer fordult elő. E keresztnév gyakorisága kétségtelenül összefügg a XIX. század végi igen erőteljes Mária-kultusszal. - Az Erzsébet név kezdettől/1738/ fogva közkelettségnek örvend, úgyhogy történetileg ez áll az 1. helyen. A vizsgált 60 éven belül a születettek számához viszonyítva arányosan fordul elő. - A Teréz kb. tíz éve kezd kimenni a divatból, öregesnek érzik. - A Rozália pedig huszas évektől kezdve fogyatkozott meg, de azóta változatlan arányszámában találkozunk vele. Minden kor kedvelt neve volt, történetileg is a 3. helyen áll. Ezt mutatja az Anna név is, amely ma az 5. helyen van, de a teljes névanyag rangsorolásában a 4. helyet tölti be. - Meglepően gyakori név az Irené. Első előfordulási éve 1888, virágzása pedig 1919 után kezdődött. Ma is a legkedveltebb „modern” nevek egyike. Fiatalosnak tartják. Ennek magyarázata az, hogy öregasszony nem is igen viseli, hisz 1899-1918-ig mindössze 8 kapta csak ezt a nevet. Fiatalos voltának a másik oka a név hangalakja, a benne levő két magas ngy.

Most nézzük meg a leggyakrabban előforduló nevek után azokat a keresztneveket, amelyek a XX. században kezdenek divatossá válni.

Női nevek: Etelka: első előfordulási éve: 1901. "gyon gyorsan elterjedt, ma is közkeveltségnek örvend. Gizella: először 1878-ban fordult elő, de gyakori névvé a századforduló után lett. Ezt a nevet is nagyon kedvesnek, fiatalosnak tartják. A Klára név már 1744-ben előfordult, de most kezd elterjedni a faluban, eleinte csak az iparosság körében fordult elő, de ma már a parasztság sem idegenkedik tőle, és kezdi befogadni e keresztnévet. A Margit névvel először 1741-ben találkozunk, a múlt században 6-szor fordult elő, ma viszont elég gyakori név.

A Anna nevet is most kezdi megszeretni a falu. Igaz, hogy mindössze csak 4-szer fordul elő, de a parasztság nyelvében nem idegen e név hangulata annak ellenére, hogy 1817-től 1950-ig egyszer sem fordult elő.

Férfi nevek: A Jenő név bár 1817-ben már egyszer előfordult, de valójában a századforduló után vált divatossá. Inkább iparos névnek érzik, akárcsak a Zoltán, amely név 1911-ben jelentkezik csak Gyulajon. A Sándor név is a 20-as években vált gyakorivá.

Eddig azokat a neveket vizsgáltuk, amelyek divatosak, közkeveltek. A névdivathoz azonban azok a nevek is hozzátartoznak, amelyek ma kevésbé fordulnak elő, holott régebben nagyon is közkeveltek voltak. Amíg a keresztnévek divatossá válását alig sikerült megközelítenünk, addig az egyes nevek letűnésének okait viszont némiképpen sikerült földérteznünk.

Érdekes véleményekkel találkoztunk, amelyek rávilágítanak itt is a névhangulatra. A névhangulat és a névdívat összefügg, ok és okozati viszony van közöttük. Névhangulat alatt természetesen itt a faluközösség és az illető egyének érzelmeit, asszociációit kell értenünk.

Sz.J.-né mondotta, hogy unokáját „nem kő Imrére köröztetni, mer mindég csufíjják majá a gyerekek, hogy Imre, tö...-ön a pille, - Az I. korszakban a még annyira közkedvelt Juliana név is a III-ra nagyon megfogyatkozott, mert ma már régiesnek, öregesnek érzik. A századforduló előtt pedig 20 évenként százezrekre fordult elő. Az Ádám meg lassan teljesen kivész a keresztnévanyagból. Az I. korszakban még 12-szer fordult elő, a II-ban egyszer sem, a III-ban pedig egyszer. Túlságosan nagy közkedveltségnek ugyan 1899 előtt sem örvendett, leginkább a németek viselték, úgyhogy eltűnésének oka is az, hogy németesnek érzik a nevet. Ugyanez a helyzet az Eva keresztnévvel is. - A Katalin névnek is van ilyen németes hangulata, nem is nagyon kedvelik, meg már egy kicsit : régiesnek is érzik. Valamikor pedig nagyon népszerű név volt, pl. 1818-és 1837 között 216-szor találkoztunk vele, a legutóbbi húsz év alatt meg mindössze csak 10-szer. - A Teréz név megfogyatkozásának oka az, hogy ezt is kissé öregesnek tartják. Hozzájárul ehhez minden bizonnyal az, hogy az idős Terézeket Tereskának becézik, amely becézéssel módnak aztán végképp öreges hangulata van/1. III. Fej./.

Az Antal keresztnév ilyen nagy mérvű megfogyatkozásának egyik oka az, hogy volt ^{val} K. Anti nevű híbbant legény, akivel az egész falu kötődött, s így e név hallatakor

mindenki a szegény Antitasszociálja. Az Antait másképpen meg nem becézik/1.III.fej./. No meg öregesnek is érzik, akárcsak a Lajos és a Hihály neveket. A Vendelnek meg olyan „pusztaias,, hangulata van, laasan teljesen kimegy a divatból, hisz a III.korozakban mindössze csak 2-szer fordul elő. A Gábor és a Gáspár nevek ilyen kevés előfordulására semmi felvilágosítást nem adtak, nem tudtunk szerezni, holott e nevek valamikor sűrűbben előfordultak. A századfordulótól kezdve kezd kimenni a divatból. A Pál névnek olyan bácsis hangulata van. Azzá kihalását elősegíti még a jassz nyelvi kifejezés, a pali is, amely már Gyulacon is elég régóta használtos. A Béla névnek olyan maffa hangulata van, valószínű a hangalakjából következik.

A ritkán előforduló, a nem elterjedt neveket nem igen szeretik/pl. Anikó, Áranka, Csaba, Edit, Erika, Etné, Ester, Ildikó, Márta/, városiasnak, „urasnak,, tartják. Félnék is, hogy megszólnák őket, ha ilyen nevet adnának gyermekeiknek. Ezen kívül még a keresztnév kiválasztásakor még azt is számításba veszik, hogy ha majd megöregszenek, akkor hogyan fogják majd őket megszólítani. Eszti néni? Eszti néni? Csaba bácsi? Erika néni? stb. Ez így faluhelyen nagyon furcsán hangzik.

Ez elsősorban a parasztságra vonatkozik, mert az értelmiséget nyugodtan figyelmen kívül hagyhatjuk, az iparosság meg olyan átmenetet képez e tekintetben is. Máluk találunk „parasztos,, neveket is és „uras,, neveket is egyaránt.

A falun belüli társadalmi helyzet tehát nemcsak az öltözködésekben, szokásokban, az életfelfogásban mutatkozik meg, hanem a névtanban is.

Itt jegyezzük meg, hogy majd a becézésnél nem találjuk meg mindezeket a keresztneveket, amelyeket az 1. számú függelékhez húsz éves csoportosításban közlünk. Egyrészt azért nem, mert viselőjük vagy meghalt, vagy elköltözött a faluból, másrészt pedig az értelmiség, sőt egyes esetekben az iparoság beczési módjai nem illeszkednek bele a nyelvközség beczési módjaiba. ^{Ezeknél} a gúgygő nevek a családon belül használatosak, a faluban ebben az esetben a rendes nevükön szólítják őket, az „urac” nevek esetében gyakran az alapnevükön/.

Most nézzünk meg két rendkívüli esetet, amely befolyásolja a névadást. - Az egyik a szükségkeresztség. Ilyenkor Gyulacon is adják az Ádám és az Eva neveket, de legtöbbször ma már nem e nevekre esik a választás, hanem ilyenkor is rendszerint az apa vagy az anya nevét kapja a gyermek. A másik rendkívüli eset a házasságon kívül született gyermek elnevezése. Ma már ez alig fordul elő. A 60 év alatt a házasságon ^{kívül} született gyermekek elnevezése megegyezik az általános elnevezéssel akkor, ha a férfi feleségül akarja venni a nőt. Ha nem, akkor sohasem kaphatja az apa nevét, de még a szomszédokét vagy barátokét sem, nehogy valamelyiket gyanúba fogja. Ilyenkor leginkább a nagyapa keresztnévét adják a gyermeknek.

Végül a névbabonákról kell szólnunk, bár nem igen találunk ilyeneket, pedig sok egyéb vonatkozású babona él még ma is Gyulajon. Csupán azt említhetnénk meg, hogy a kiskorúban meghalt gyermek nevét még egyszer nem szokták adni, mert félnek, hogy „ejis ujjár maj, mind a másik.„ -

1.számú függelék

A keresztnevek előfordulása
hátsz évenként.

/: Ezt a csoportosítást találtuk a legmegfelelőbbnek,
mert legjobban kimutatja a névdivatot és a népszaporu-
latot:/

Sorszám	N E V	1899- 1918.	1919- 1938.	1939- 1958.	ÖSSZESEN
1.	Ádám	12	-	1	13
2.	Ágnes	-	-	1	1
3.	Amália	1	-	-	1
4.	Ambrus	1	-	-	1
5.	András	9	2	1	12
6.	Anikó	-	-	1	1
7.	Anna	50	38	28	116
8.	Antal	6	2	1	9
9.	Aranka	2	5	1	8
10.	Árpád	1	-	-	1
11.	Attila	-	1	-	1
12.	Balázs	-	-	1	1
13.	Béla	3	2	1	6
14.	Blanka	-	1	-	1
15.	Borbála	-	1	3	4
16.	Brigitta	-	1	1	2
17.	Csaba	-	-	3	3
18.	Dénes	-	-	1	1
19.	Dezsed	2	2	1	5
20.	Edit	-	-	2	2

Sorszám	N E V	1899- 1918.	1919- 1938.	1939- 1958.	ÖSSZESEN
21.	Eleonóra	-	1	-	1
22.	Emma	2	-	-	1
23.	Endre	-	-	1	1
24.	Erika	-	-	1	1
25.	Ernő	-	1	4	5
26.	Ervin	-	-	1	1
27.	Erzsébet	89	71	54	214
28.	Ezter	-	1	3	4
29.	Etelka	6	26	15	47
30.	Eva	14	1	4	19
31.	Ferenc	68	86	45	199
32.	Fülöp	-	1	-	1
33.	Gábor	1	-	1	2
34.	Gáspár	10	3	1	14
35.	Géza	4	7	2	13
36.	Gizella	15	18	8	41
37.	György	42	22	8	72
38.	Gyula	27	36	19	82
39.	Hajnalka	-	1	-	1
40.	Ibolya	-	-	3	3
41.	Ida	-	2	-	2
42.	Ilárikó	-	-	1	1
43.	Ilona	1	8	8	17
44.	Imre	13	5	6	24
45.	Irén	8	54	39	101

Sorszám	N É V	1899- 1918.	1919- 1938.	1939- 1958.	ÖSSZESEN
46.	Irma	-	1	1	2
47.	István	80	70	43	193
48.	János	152	109	55	316
49.	Jenő	9	30	10	49
50.	Jolán	-	5	3	8
51.	József	147	115	51	311
52.	Julianna	43	21	4	68
53.	Kálmán	4	-	1	5
54.	Karolina	1	-	-	1
55.	Károly	4	9	16	29
56.	Katalin	60	14	10	84
57.	Klára	-	5	6	9
58.	Lajos	17	14	4	35
59.	László	7	21	26	54
60.	Lőrinc	-	1	-	1
61.	Magdolna	1	4	4	9
62.	Margit	6	29	19	54
63.	Matild	1	-	-	1
64.	Mária	158	128	99	385
65.	Márta	-	1	2	3
66.	Márton	4	2	-	6
67.	Mátyás	1	1	-	2
68.	Mihály	20	4	6	30
69.	Miklós	-	2	1	3
70.	Olivia	-	-	1	1

Sorszám	N E V	1899- ³⁸ 1918.	1919- 1938.	1939 1958.	ÖSSZESEN
71.	Olga	1	1	-	2
72.	Ottó	-	1	-	1
73.	Ödön	-	1	-	1
74.	Pál	14	3	1	18
75.	Péter	10	5	8	23
76.	Piroska	2	4	-	2
77.	Kezse	-	1	-	1
78.	Kozálla	70	34	36	140
79.	Rudolf	-	5	1	6
80.	Sándor	9	16	16	41
81.	Sarolta	-	-	1	1
82.	Szidónia	2	-	-	2
83.	Teréz	90	67	23	180
84.	Tibor	-	2	5	7
85.	Tivadar	-	2	1	3
86.	Vendel	22	14	2	38
87.	Veronika	17	7	5	29
88.	Vilma	-	-	1	1
89.	Vincze	-	1	1	2
90.	Viola	-	1	-	1
91.	Zoltán	1	6	5	12
92.	Zsuzsanna	-	-	4	4
	ÖSSZESEN:	1339	1148	743	3230

2. sz. függelék

A keresztnevek felsorolása gyakoriságuk szerint

/: A nevek előtti szám a név előfordulási számát mutatja :/
1899 - 1958-ig

1. Férfi nevek

/: 47 férfi keresztnév fordult elő. A megkeresztelt férfiak :/
száma: 1654

1.	316	: János	18.	13	: Ádám, Géza
2.	311	: József	19.	12	: András, Loltán
3.	199	: Ferenc	20.	9	: Antal
4.	193	: István	21.	7	: Tibor
5.	82	: Gyula	22.	6	: Béla, Márton, Rudolf
6.	72	: György	23.	5	: Dezső, Ernő, Kálmán
7.	54	: László	24.	3	: Csaba, Miklós, Tivadar
8.	49	: Jenő	25.	2	: Gábor, Máttyás, Vince
9.	41	: Sándor	26.	1	: Ambrus, Árpád, Attila,
10.	38	: Vendel			Balázs, Andre, Ervin,
11.	35	: Lajos			Dénes, Fulöp, Lőrinc,
12.	30	: Mihály			Ottó , Ödön, Rezső.
13.	29	: Károly			
14.	24	: Imre			
15.	23	: Péter			
16.	18	: Pál			
17.	14	: Gáspár			

II. Női nevek

/: 45 női név fordult elő. A megkeresztelt nők száma: 1586 :/

1. 385 : Mária
2. 214 : Erzsébet
3. 180 : Teréz
4. 140 : Rozália
5. 116 : Anna
6. 101 : Irén
7. 84 : Katalin
8. 68 : Julianna
9. 54 : Margit
10. 47 : Etelka
11. 41 : Gizella
12. 29 : Veronika
13. 19 : Éva
14. 17 : Ilona
15. 9 : Klára, Magdolna
16. 8 : Aranka, Jolán
17. 4 : Borbála, Eszter, Zsuzsanna
18. 5 : Ibolya, Márta
19. 2 : Erigitta, Edit, Ida, Irma, Olga, Piroška, Szidónia
20. 1 : Agnes, Anália, Anikó, Blanka, Eleonóra, Emma,
Erika, Hajnalka, Ildikó, Karolin, Matild, Olivia,
Sarolta, Vilma, Viola.

III. A keresztnévek becéző alakjai

Induljunk ki abból, hogy mit jelent becézni valakit. Erre válaszol HORGER ANTAL a Magyar Szavak Története c. munkájában, amikor a becéz szót magyarázza: „A „borjú”, jelentésű béce /Másként boni/ származéka. Mivel a tehén nyalni szokta a borját, azért az anyjától nagyon dédelgetett gyermekeket is béce-nek mondják. Becézni valakit tehát tulajdonképpen azt jelenti, hogy úgy bánni vele, mint ahogyan a tehén bánt a borjával, vagyis nyalni-falni. Ebből fejlődött ki aztán utóbb az általánosabb „kényeztetni” jelentés, „/i.m.26./”. BALLAGI A magyar nyelv teljes szótára-ban a következőképpen határozza meg a becéz szavunk jelentését: „cs./csesemőt/ gyöngéden ápol.-tet, cs.kényessé tesz, elkényeztet,, - BÁRCZI Szófejtő szótára: béce er.jel. „kisborjú,,/1786.M.Ny.36:142/becéző állathívogató szóból, ~éz /1872.Ball./..

E fejezet célja, hogy a Gyulajon élő keresztnévek becézett alakjait, minden formáját, módját összefoglalja. Tehát leíró, szinkron jellegű, nem térünk ki a becézés történetére.

A becéző keresztnévek képzésének három módja van, amelyet MELICH állapított meg Keresztneveinkről/Bp.1914/c. tanulmányában:

1. Rövidülés.
2. Ikerítés.
3. Képzés.

I. Rövidülés

„A keresztnév egyszerűen megrövidül s ez a rövidült alak kedveskedést, becéztetést fejez ki/i.m.ll./,, .

A rövidülésről mint a becézés egyik fajtájáról már VARGA megállapítja, hogy „nyelvünk történetének egy régebbi korszakában rendkívül gyakori jelenség volt, de ma a köznyelvben egészen szokatlan és éppen így általában a népnyelvben is ^(Becéző keresztneveink, p. l.) /i... ./ .A becézés e neméről nem számolhatunk be, amikor a Gyulacon élő keresztnévek becézett alakjaival foglalkozunk. Ilyen becézési mód tehát Gyulacon nincs.

II. KÉPZÉS

SZABÓ T. ATTILA A kicsinyítő-becéző képzők a moldvai csángó nyelvújításban/Kolozsvár 1955/ c. értekezésében új terminus technikust használ a képzőkre vonatkozóan, amelyet mi is elfogadhatunk, mivel pontosabb a becéző képzőknél vagy egyszerűen a képzőknél: „Mint hogy a kicsinyítő képzőt a gyermek-, illetőleg a dajkanyelv felette kedveli, és a gyöngédítés, kényeztetés becézés célzatával gyakran használja, a legtöbb kicsinyítő képzőnek becéző jelentése is alakult ki.

Eppen ezért szabatosabb az ilyenképzőket jellegükre jobban rávilágító „összefoglaló-kicsinyítő-becéző képzők nevével illetni.../ Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1955. 445-446.1 /.

I. Továbbképzéssel alkotott becéző nevek:

Eóitke, Irénke, Jolánka, Margitka, Péterke.

II. Rövidülés és továbbképzés útján keletkezett nevek:

Ezeknek a fajaít a kicsinyítő-becéző képző egyszerű/A/ vagy összetett /B/ volta szerint csoportosítjuk.

A/, Egyszerű kicsinyítő-becéző képzős alakok

1./ -i képzős alakok:

Anti, Árpí, Bati, Evi, Feri, Gázi, Gizi, Gyuri, Jani, Joli, Józsi, Juli, Kati, Klári, Laci, Lali, Magdi, Mari, Miki, Matyi, Olga, Otti /< Ottó/, Pali, Piri, Rózi, Rózi, Rudi, Sanyi, Sári, Tibi, Teri, Trézsi, Veri, Vendi, Vincí /< Vince/, Zoli.

2./ :-ó képzős alak:

Kató.

3./ -a képzős alakok:

Giza, Magda, Tera, Zeiga, Veta.

B/, Összetett kicsinyítő-becéző képzős alakok:

1./ -ó, -ó típusú alakok:

a/ -kó képzős becéző név:

Ferkó.

b/ -óka:

Katóka.

2./ -k típusú alakok Gyulaon is a leggyakoribbak:

a/ -ka -ke képzősek:

Biske, Ilonka, Jóska, Gyurka, Treazka, Veronka.

b/ -ika, -ike képzőse alakok:

Arpika, Brigyike, Eszti, Évike, Ferike, Gizike, Gyurika,

Janika, Jósika, Katika, Lacika, Lalika, Marika, Olcika, Palika,

Pirike, Pietike, Rozika, Rózsika, ~~Árpika~~, Andika, Sanyika,

Sárika, Terike, Verike, Vendike, Zolika.

c/ -iska, -uska képzőse becézők:

Annuska, Boriska, Etuska, Irmuska, Juliska, Magónuska, Mariska.

3./ Az -a típusúak közül a következő kicsinyítő-becéző
alakok élnek:

a/ -osa képzősek:

Julosa, Marosa.

b/ -osi képzősek:

Jancsi, Karsai, Lajcsi.

c/ -is képzősek:

Andris, Boris, Julis, Maris.

d/ -us képzőse alakok:

Annus, Elus, /< Eleonóra/, Etus, Ferus.,

Gizus, Irmus, /< Irma/, Kálmus, Magdus.

e/ -si képzős:

Misi

f/ -ska képzős:

Miska.

g/ -csika képzős:

Jancsika, Karcika

h/ -vica képzősök:

Katica, Olga.

i/ -ci képzősök:

(= Mária)
Juci, Mancsi, Marci, Jemi (= Jeno)

j/ -szí, -szika képzősök:

Gyuszi, Gyuszika.

k/ -cika képzősök:

Jucika, Mancika.

A képzést tettük az első helyre, amely kétségtelenül a leggyakoribb és talán a legelőször kialakult jelenség, ill. becézési mód. Gyulacon férfinév női névvé való alakítása nem fordul elő. Ez inkább a városokban divatolt, ahol az idegen /német, francia/ hatás nagyobb volt. Vö. Nyr. 42, 277. lappal, ahol HORVÁTH ENDRE a következőket írja: „Az is igaz, hogy a falusi parasztgyermek^{ek} a magasabb szóképzés eme neme nem fér a fejükbe és előkelő kisasszonyok után csúfolódva kiabálják Palika, Palika, . - /Vö. még Nyr. 76, 307, Nyr. 75, 473. lappal. / Itt vetődik fel egy kérdés, hogy ti. a kicsinyítő-becéző képzős nevek nagy részénél, pontosabban a nevek első szótagbeli á hangja a becézés során megrövidült. Ez az á-a /János-Jani, László-Laci/ váltakozás játsszó szóképzésre emlékeztet.

Hogy ez egyfajta becézési mód lenne, azt nem gondolnánk. Egyszerűen hangtani kérdést látunk e rövidüléssel kapcsolatban.

III. I K E R Í T É S

„Már a becéztetés e nemét a régi nyelvből nem tudjuk kimutatni s újabb fejlődésnek kell tartanunk - írja MELICH -, mindazonáltal nem kölcsönzés, hanem eredeti magyar becéztetés az.„ - MELICH-nek ezen véleményét megerősíti VARGA /Morges egyetemi előadásaira hivatkozva i.m. 11.1./, amikor az írja, hogy „csak indifferensül megnevező keresztnevekből vagy pusztán csak rövidülés útján keletkezett becézőkből sohasem keletkezik ilyen p.h. kezdetű becéző, hanem mindig csak az imént tárgyalt második módon, t.i. rövidülés továbbképzés útján keletkezett becézőkből.„ - Kétségtelenül igaza van, hisz az Andi - Bandi típusú alakok kifejlődésének sorrendje ez volt: András > Andi > Bandi. A másik indoka, amely alapján a képzést az ikerítés elé teszi. - ezzel is jelezve, hogy történetileg előbb alakult ki, mint az ikerítés

- az „, hogy még nem nagyon régi, azt talán még az is mutatja, hogy a p.b kezdetű becázók száma sokkal csekélyebb, mint az első vagy második mód szerint képzetteké, „/i.m.12.1./.

E véleményét cáfolja RÁCZ ENDRE Az ikerítéssel alakult becázó ^{kezes} ~~nevek egy csoportjáról~~ /MNY, LII, 48-52/c. dolgozatában, amelyben bebizonyítja, hogy régibb eredetűek, mint gondolnánk. Hivatkozik MÉSZÖLY GEDEONNAK a bűz szó eredetéről még akkor kéziratban lévő cikkére, [de azóta már megjelent Ómagyar szövegek nyelvtörténeti magyarázatokkal/278- 39 lap], továbbá gazdag történeti, oklevéli anyaggal illusztrálja, hogy az ikerítéses személynevek régi keletkezésűek: „Az oklevelekből idézhető becázó neveknek se szeri, se száma. A dolgozatomnak egy másik helyén közölt adatok tücskjából az is kiderül, hogy a régi magyar személynévadásban s olykor magában az oklevelezésben is ritka eljárás, hogy az apa és fiú, anya és leány, testvérek és néha távolabbi hozzátartozók megkülönböztetésére becázó névalakokat alkalmaznak anélkül, hogy ezek kedveskedő funkciójúak lennének, „/i.m.50./ - Tehát régi keletkezésűek az ikerítéssel alkotott becenevek, természetesen nem régebbiek, mint a kicsinyítő becázó képzések.

Böske, Bösike, Bősei/Ersei sohasem, hanem Örzse, Örszi, Örsike/

Panna, Panni, Pannika/ ez utóbbit csak egy hibbant vénlány viseli, mivel a Panna, Panni névvel csak idős asszonyokat lehet megszólítani, az Anna alapnevű kislányokat pedig Annuskának hívják/.

Pista, Pisti, Pityu.

Idégen eredetű kicsinyítő-becéző képzési mód

MELICH állapította meg először /i.m./, hogy ha a keresztnév utolsó 1-2 szótagja marad meg, és ahhoz járul a képző, akkor ez német eredetű képzési mód.

Gyulajon: Anna - Annai

Cecilia - Cilli

Ignác - Ááci

Az Antal-Tóni becéző él, mert viselője úgy telepedett le, de nem ott kapta a Tóni nevet. Mindenki így hívja, de más Antal nevűt így nem becéznek.

Életkor szerinti becézés/megszólítás

Megfigyelhetjük, hogy egy férfit vagy nőt életében három- vagy négyféleképpen becéznek. Mégpedig kisgyermekkorában Ferike, Józsika, Pisti, Sanyi, Gyuszi, Mari, Annuska, legénykorában és emberkorában / - nő ember / , ill. nagylánykorában és menyasszonykorában kb. 40-50 évig: Feri, Józi, Pista, Sanyi, Sándor, Gyula, Mari, Mari, Annuska, Annus, idősebb korában, valamint öregkorában: Ferkó, Ferenc, Jóska, József, Pista, Latván, Sándor, Gyula, Mári, Panni.

Szinte ésszrevétlenül változnak a képzések, vagy végképp lekopnak, mint azt a Gyula, József név is mutatja. Ezt PAPP LÁSZLÓ Néhány szó becézó személyneveinkről/Nyr. 80^{évt.} 454/c. dolgozatában is megemlíti: „Sőt még életkorok szerint is van különbség abban a tekintetben, hogy milyen becézó forma milyen/~~korú~~/ korú személyre használható ./Ebben van vidékenként is eltérés/így például ugyancsak Hosszúpályiban a József név számos becézó formája közül a Józsi és a Jóska bármilyen korú személyre használható,, - Természetesen az életkor szerinti becézés határai nem olyan merevek, mint ahogy SZENDREX ÁKOS írja/Ethn. 48^{évt.} 3376./: „Falócáldón pl. a Borbála 2-5 évig Boriska, 5-10 éves korában Borcsa, 40 évtől Bora a neve., - Gyulajon egy Sándor nevű öregembert pl. nem lehet Sanyi bácsinak megszólítani, hanem csak Sándor bácsinak.

Olyan becenevet, amelyből nem világlik ki a keresztnév, nem használnak Gyulajon. Tehát nem szüvőgő, sem gyermeknyelvi, sem pedig hasonlító neveket nem találunk a falu nyelvében. /Az effajta nevekre vonatkozó bővebb adatokat l. VARGA KATALIN Becézó keresztneveink/Szeged, 1931/ o. munkájában/.

A kis melléknév becézó funkcióban akkor fordul elő, ha a családban kettő vagy több azonos nevű férfi vagy nő van, és akikre mondják, az még fiatal fiú vagy lány:

kis Feri

kis Mariika

Ez a becézési mód a családban van csak meg.

Az összetett kicsinyítő-becéző képzők kialakulásának feltételeire mutat rá MÁCZ ENDRE A becéző nevek megkülönböztető szerepéről/Mota Univ. Szeg. Sect. Litt. 1956. 135/1., ha az apa, illetve az idősebb testvér neve már eleve becéző alakú, akkor megtörténhet, hogy a fiút, illetve a fiatalabb testvért megkülönböztetés végett az alapsnévnek egy másik becéző származékával nevezik el. Ez a név az apa, illetve az idősebb testvér nevének továbbképzésével is létrejöhet, s így ez a névadási eljárás kiváló indítéka lehetett az ún. összetett becéző képzők kialakulásának. MÁCZnak ezen megállapítását támasztjuk alá a következő adattal. A faluban általános jelenség, hogy az apa elsőszülött fiát a saját nevére keresztelteti. Ha három nemzedék van a családban, akkor a következőképpen különböztetik meg a családtagokat:

A nagyapa : Ferkó, János, Sándor,
a fia: Feri, Jani, Sanyi,
az unoka: Ferike v. Janika, Sanyika
kis Feri

Ez a megkülönböztetési mód nemcsak a családon belül, hanem a családon kívül is fennáll/Kivéve a kis Feri esetet/Hisz ez természetes is, mert különben sok esetben utánkérdezéssel tudnánk csak meg, hogy kiről van szó. Pl. apa mondja a fiának: keresett a B. Ferkó bácsi,
a B. Feri bácsi,
a B. Ferike

A fia tudja, hogy a B. család melyik tagja kereste. Itt említjük meg a másik kormegkülönböztető megszólítási, megnevezési módot, amikor azt mondják, hogy :

itt volt a Feri gyerek

az az anya Feri

Az előbb említettük a kis melléknévvel valóbecézést.

Ennek a megjelenése már azt is mutatja, hogy egyes kicsinyítő-becéző képzési módokat, illetőleg képzőket már nem érzik becészésnek. Ezeket az elhomályosult képzőkkel bíró neveket PAPP LÁSZLÓ pusztán névváltozatnak nevezi: „Nehéz elképzelni, hogy ha egy idősebb nőt vagy éppen öregasszonyt

Juli, Zsófi, Erzsike, Örzsé, Julcsa néni-nek neveznek, ebben „becéző szándék volna s a névalakot „kicsinyítő„ alaknak alaknak érezné az átlagos beszélő„ /l.m.454./ - Hogy melyek azok a becézési módok, képzők, amelyek elvesztették becéző funkciójukat, az egész magyar nyelvterületre vonatkoztatva nem tudjuk, de nem is feladatunk e dolgozat keretén belül megállapítani. Azt azonban, hogy Gyulaian mely becézési módok, kicsinyítő-becéző képzők élnek valóban becézőként, azt a következőkben foglaljuk össze.

I K E R Í T É S

Erzsike, Pisti, Pistike

K É P Z É S

1. Továbbképzéssel alkotott nevek teljes egészében.

2. Mövidülés és továbbképzés útján keletkezett nevek

Egyszerű kicsinyítő-becéző képzőalakok

1. -iképzős alakok közül: Arpi. ^{sz} Miki. Uci. Tibi.
Zoli.

2. -ó képzős alakok: Kató.

Összetett kicsinyítő-becéző képzős alakok

1. -á. -ó képzős alakok közül:

b/ Katóka

2. -k típusú alakok:

a/ -ka. -ke képzősök közül: Lonka.

b/ -ika. -ke alakokat teljes egészében:

c/ -iska. -iske képzős becézőket teljes egészében

3. Az -a típusúak:

b/ -asi képzős alakok közül: Arasi

c/ -ai képzős alakot: Miai

e/ -osika képzősök közül: Arasika

f/ -ica képzősöket teljes egészében

g/ -ai képzősök közül: Manai

h/ -azi. -szika képzősöket teljes egészében

i/ -aika képzősöket teljes egészében.

Az idegen eredetű kicsinyítő-becéző képzési módú nevek

közül a Nusi. Nusika. Cilike alakokat érzik valóban becézettnek.

Mint már fentebb említettük, a keresztnév becározás nélkül, alapsnévként is szerepel a megszólítási formák, módok között. A következőkben vázlatosan összefoglaljuk, hogy a faluban a keresztnévek becározott vagy nem becározott alakjainak milyen hangulati, érzelmi jellegűek.

1. Alapsnéven való megszólítás csak az idősebbeket illeti meg. Különös tisztelettel, tekintéllyel jár az

Latván bácsi

József ..

Ferenc ..

György ..

Mihály .. megszólítás

2. Szimplifikáló jellegűek, ha kis- v. kisebb gyermekeket szólítanak meg a következőképpen vagy beszélnek róla: Jóska, Gizus, Ármus, Ferus, Miska, Gyurka, Ferkó, Giza

Helyettük: Jósika v. József, Gizike, Feri v. Ferike, Misike, Gyurika.

3. Aa-óka, -ika, -ike, -iska, -uska képzőkkel ellátott keresztnévek használata sértő az idősebbekre és az öregekre. Szellemi fogyatékosáig, együgyű embereket hívnak így szentől szentbe vagy a hátuk mögött: Ferike, Feruska, Örsike.

4. Mindenképpen szimplifikáló, pejoratív jellegűek akár öregekre, akár fiatalra mondják: Biska, Juli, Julcsa, Kata, Mari, Marcos, Jancsi.

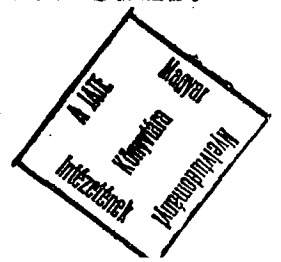
Hogy mindez miért így fejlődött, így alakult, arra magyarázatot adni nem tudunk.

Összefoglalva e fejezetet, azt látjuk, hogy a valóban kicsinyítő-becéző képző elég kevés van. - Az effajta képzők olyan gazdagságáról, mint SZABÓ T. ATTILA/1.m./ nem számolhatunk be. Sőt a városokhoz képest is elég szegényes Gyulaj a becézésben, ahol köztudomású, hogy nagyon elterjedtek a gúgygú, a gyermeknyelvi és a hasonlító nevek, amelyeknek, mint más említettük, Gyulajon nyoma sincs.

IV. RAGADVÁNY- ÉS GÚNYNEVEK

A Gyulajra letelepedő még évek után is úgy jár, mint az egykori tanító, akit L ó r i n o s e említ a Szempontok és adatok személyneveink újabbkori történetéhez o. munkájában: „ Gyulajon a ragadványnevek a falun belül vezetőknévként szerepelnek. Már két éve működtem itt - írja Lőrincse kérdőívére - , amikor megtudtam, hogy a Nyanyaiaknak nem Nyanyai, hanem Horváth a nevük. „/:i.m.6.1. :/.

A pesti kofát meg egyszer Csibe Paliékhoz küldték, hogy van ott eladó tojás. Csibe Pál hivatalos neve Horváth Pál, de ő azt nem tudhatta, és Csirke úrnak szólította. Horváth Pál erre kizavarta az udvarból a „ csífolódót, „ - Említhetnénk még számos hasonló esetet, amelyek abból adódtak, hogy Gyulajon szentől szembe kevés embert szabad úgy hívni, ahogya hátuk mögött nevezik őket, pontosabban: ahogya a nevük a falu közösségében él. Mindenki, akinek ragadvány- vagy gúnyneve van tudomást vesz róla, tudja, hogy ezen a néven emlegetik egymás közt az emberek, de sértésnek számít, ha így szólítják meg őket. Itt mindig felvetődik az a kérdés, hogy mi a különbség a ragadványnév és a gúnynév között. Ha a gyulaji terminológiából indulunk ki, hogy ti. mindazoknak, akiket nem a „rendes,, nevükön neveznek csífnévük van, akkor semmi.

/: Itt jegyzem meg, hogy érdemes volna elgondolkodni a nyelvészek, de csakis a nyelvészek által használt gúnynév elnevezésen. Sajátja-e a magyar parasztságnak a gúny, a gúnyolódás vagy nem? Azt hiszem, hogy nem. A csúfolódás, a csúfolkodás viszont igen. / - Ezt természetesen nem lehet figyelembe venni, mert a ragadványnév elnevezést nem ismerik. De ettől függetlenül mégis a faluközösség különbséget érez a Nyanyai Feri és a Kappany Jancsi nevek között. Tehát az első szempontunk az, hogy a közösség szempontjából valóban csúfolódást, gúnyolódást tartalmaz-e a ragadványnév, vagy sem.

A második szempont az, hogy a viselője sértőnek, bántónak érzi-e a ragadványnevet, vagy nem. Hogy nem örül neki, az biztos. Jobban szeretné, ha nem lenne, de bele kell nyugodnia, mert ellene nem tehet semmit.

A harmadik szempont a ragadványnév jelentése. Ez magyarázza meg azt, hogy miért érzik egyesek ragadványneveket gúnynévnek, mások pedig nem. Itt van például a már említett Nyanyai és a Csibe ragadványnév. Nyanyaiék szinte előszeretettel használják, olyan előnévfélének érzik, Csibéék viszont nem.

A negyedik szempont, amely alapján különbséget próbálunk tenni a ragadvány- és gúnynév között az, hogy öröklődik-e egyik avagy másik. Általában a ragadványnév öröklődik, a gúnynév nem. A ragadványnevet egész családok, sőt generációk viselik, míg a gúnynevet csak egy egyén, akire jellemző az a tulajdonság, foglalkozás stb.

Míg a Nyanyaiak és a Csibék legkisebbike is viseli a
 nevet, az öreg Kuka Lobos fia, a Jóska már nem, hiszen ő nem
 süket.

E négy szempont alapján választjuk el a ragadványne-
 vektől a gínyneveket, legkevésbé a viselője érzelmeit vesz-
 szük figyelembe, hisz említettük, hogy senki sem örül neki.

A következőkben pedig nézzük meg azt, hogy mi teszi szükségessé a ragadvány- és gúnynevek kialakulását.

1. Egyforma, azonos vezetéknévű családok. Mint már a vezetéknemekről szóló fejezetben említettük, az 1952-es adó-főkönyv alapján vizsgáljuk a vezetéknemeket. Itt is azt vetjük alapul. Az itt felsorolt nevek mellett a szám azt mutatja, hogy hány ugyanolyan nevű család van Gyulajon.

Horváth	:	33	Béndek	:	7
Kelemen	:	22	Csonka	:	7
Szabó	:	20	Gábor	:	7
Kiss	:	19	Herzeg	:	7
Juhász	:	18	Klambauer	:	7
Vincze	:	18	Szalai	:	7
Kovács	:	16	Vitkovics	:	7
Németh	:	15	Bangócs	:	6
Dobos	:	12	Biró	:	6
Varga	:	12	Finta	:	6
Balaskó	:	9	Gyugyi	:	6
Molnár	:	9	Ignác	:	6
Cser	:	8	Istovics	:	6
Jabuka	:	8	Milos	:	6
Kocsis	:	8	Szöke	:	6
Pál	:	8	Takács	:	6
Balog	:	7	Blázsovics	:	5

Bognár : 5

Pintér : 5

Fejes : 5

Kortás : 5

Gelencsér: 5

Simon : 5

Metei : 5

Vámosi : 5

Tehát, amint látjuk, a nétnél kevesebbszer előforduló családokat meg sem említettük. Ismételtén megállapíthatjuk, hogy sok az azonos nevű család. Ezt elősegítette az endogámia is, amely Gyulajon kötelező valami, és mind a mai napig lenézik azt a legényt, aki vidékről hoz leányt, mert azt mondják, hogy a faluban nem kapott. /: Vö. A magyarság néprajza IV., 186. lappal :/ Most már ez sem olyan merev, mint a felszabadulás vagy 1948 előtt, de azért még számolniok kell ezzel a legényeknek.

2./ A keresztnévek azonossága. Az azonos vezetéknévűket sok esetben nem különbözteti meg egymástól a keresztnév sem. Ilyen esetben igen gyakran megkülönböztető funkciót a ragadványnév vagy a gúnynev tölti be. Itt elsősorban a férfinevek alényegeseek, hisz azok a családok névadói. Gyulajon - amint azt a keresztnevekről szóló fejezetben láttuk - a leggyakoribb férfi keresztnévek: János, József, Ferenc, István, Gyula és a György.

3. Az újonnan betelepült vagy benősült egyénnek a vezetéknéve sokáig nem megy át a köztudatba. A leggyakrabban leg több valamilyen ragadvány- vagy gúnynevet kap. A vidékről benősülteket és gyermekeiket a legtöbb esetben a feleség nevén hívják. Sőt, ha nem is vidéki a férj, de az apánál/ a ipánál/ lakik, a gyermeket az anya vezetéknévén hívják.

A férjet persze nem.

Köztudomású, hogy a ragadvány-és gínynevek már a kereszténység felvétele óta divatoztak. Vö. BENKÓ LORÁND A régi magyar személynévadás /: Bp. 1949:/ c. munkájával. Sőt feltehetően már előbb is, csak arra nincsen adatunk. Ezek „a világi névadáson alapuló családnevek közvetlen előzményeül tekinthetők., - írja BENKÓ /: i.m. 12.1./ - Ma már hivatalos névvé nem fejlődhetnek, de az anyakönyvekbe és az adófőkönyvbe egyes ragadványnevek kezdőbetűi még bekerülnek: Ny/anyai/ Horváth Ferenc /: 1932 :/, Cs/endes/ Szabó Teréz /: 1933 :/, Cs/ibe/ Horváth Ferenc /: 1952:/ stb.

A következőkben közöljük a ragadvány-és gínyneveket. A legtöbb esetben szó szerint tolmácsoljuk a közlő, özv. Kővecses Jánosné 79 éves gyulai születésű parasztasszony szavait. Amit a fent említett közlő nem tudott, azt másoktól is megkérdeztük, de legtöbb esetben nemleges választ adtak. Még egy gyulai születésű parasztasszony nevét említjük itt meg, özv. Vincze Józsefnét /78 éves/, aki szintén értékes adatokat mondott.

Általában azt figyelhetjük meg, hogy nem igen tartják számon az őseket meg hogy honnét kapták ragadvány- vagy gínynevüket. A nyelvjárási szöveg lejegyzésénél a nagyolt fonetikus írást alkalmaztuk. „nem írtunk le természetesen mindent, amit a közlő mondott, mert a kérdésekre gyakran arról kezdett beszélni, hogy neki milyen kapcsolatai voltak azzal a személlyel.

A ragadványneveket x-n rövidítéssel különböztetjük meg a gínynevektől, a hivatalos nevet pedig zárójelben közöljük. Özv. Kövecses Jánosné közlése után nem tesszünk semmi jelzést. Özv. Vinose Józsefné/közlése/ szavai után viszont V-t találunk.

1. Külső keletkezésű nevek

1. Festi tulajdonságot fejeznek ki :

Böök János /Miklós József/

, Alacsony, ugri-bugri kis ember, .

Falás Kelenény /Kelenen János/

, Az egyik lába fa. Még az eső háboruba lúték e neki.

Nem soká é má assé, .

Pékezi Herceg /Herceg István/

, Lévitte a masina. Étető vót a Pista, .

Pérezs Antal /Vitkovics Antal/

, Jó kisgyerek vót ajis gyerekkorába. Van uddós

forma, mind az én uram vót szegény, az Isten nyugosztája még, .

Kia Peti /Horváth Péter/

, Mer picike. Ölöget látod, amind mén a szőlőhő. Ere gyün, .

Kopasz Anyai /Horváth János/

, MÉR kopasz ? MÉR emént a haja. Ugy híjják, hogy tuggyák
mellik másik, .

Kuka Dobos /Dobos József/

, MÉR kuka, siket. Akkorát kő annak is káttani, mind
örögpadnak köllött, a Balázenak, .

Nagy Kácsi rn /Kis József/

, Ergye nézd még, hogy mekkora, aztán maj mégtudod.
MÉR nagy, mér nagy, .

Ókulás Kis /Kis József/

, Ókulát hord. Ammég talán abba is aluszik. Talán nem is
lát szegén máskép, .

Pocakos Ács /Ács Lajos/

, Nagy vót a hasa. Betegés má nagyon ajis velem együtt.,

Szép Simony rn /Simon János/

, Szép ember vót. Issén nekéd rokonod, ,

Vörös Barkóci /Barkóci József/

, Mát tudod miyen vörös annak is a haja, akárcsak a
gyulai Janié, ,

2. Leiki tulajdonságot, valamilyen állapotot kifejezők:

Császtréba /Vincze Imre/

, Mát ez az Imre is van ám, amijennek mongyák. Ahogyan
bekötötte az én zeptyaimat is. Többet nem is híjom é,
mer biztos szent, hogy avvitte é a fát, .
Hangulatfestő gínynév. Mindig tesz-vesz valamit,
semmitérő a munkája.

Györstaszó Jankó/Jankó Sándor/

Kappany János/Horváth János/

,Már idősebb ember, nem nősült meg. ..kappany.. maradt.
Több agglegény is van a faluban, de csak őt hívják így.
Magyarázata: sok a Horváth nevű. Van egy ragadványneve
is: Csibe. Csibe Kappanynak is szólítják, természetesen
csak a háta mögött.

Kurafi Jabuka/Jabuka János/

,Szerette a ronda a menyecskéket. Még öregkorába is! ,

Pöngös Aranka/Frühwirt Aranka/

,Egy pengőért árulta magát. Szólították Pöngös
kisassony-nak is.

Szapora Perkó/Kovács Ferenc/

, Barbé. Ujjár a keze, ujjár a keze, aszongyák az emberek,
hogy nem is nagyon jó nála bérévtákozni. ,

Százlábú Gombóc/Szabó Ferenc/

,Maj megszakatt, annyit dőgozott. Émentek^{az} aptyávo
éccer kaszáni négy-öt pogácsává estélig. - Más (en v)
ember nem is nagyon szeretett náluk dőgozni, mer még
akarták szakajtani azt is. ,

Szentéa Kats/Kis Katalin/

, Az Isten bocsásson meg, de mindig a papok valagát
nyáta. ,

Verbungos Csar/Molnár György/

, Talán valaméllik öregaptya szeretett annyira verbun-
gíni., V.

3. Szokás, mondás alapján :

Bőretlen /Borbély Imre/

Csizmadia volt, de sohasem volt bőre.

Bagós Kelemen /Kelemen Ferenc/

,Még májig is betézi a bagót!,

Bugyila Kácsi /Kis Jenő/,A szongyák, igaz-é, nem-ehogy bugyilivá akart verekenni
legénykorába. ,Fika Ács József/,Má uan legénke forma vót, de mindig lógott az órábu
a sógorlábo. ,Füttös Gyarka /Horváth György/, Az aptya, az öreg, attudott uan szépen fütyni. Ammá
nem él, de a fiai ének. Rajtuk maratt. ,Hathatás Anta /Vinoze Antal/,Mindég vándorít, nem szeretett dőgozni. A szongyák, hogy
nem igen maratt meg egy helén hat hétne tovább. ,Luttyós Flóra /Kovács István/,Úgy maradt rajta ez a név, hogy a táncmulatságban, a
..báldban.., azt mondta az egyik lánynak, hogy: ,na
gyere, luttyújunk egyet!, / = táncoljunk egyet/.Mátféleaszú Kelemen /Kelemen Gyula/,Avót a szavajárás, hogy úneki több esze van, mind
egy embernek, de annyi nincs, mind kettőnek. ,

4. Foglalkozás alapján :

Bábo Kati/Kocsis Katalin/ rn.

Bábo volt a faluban, de már nem működik.

Cukros Mari/Kellemen Mária/

Cukorrépát szerződött már évek óta.

Csarnakos Gergő/Parkas Gergely/

Tejkezelő volt nagyon sokáig az egyik csarnokban.

Défosz Imre rn./Szabó Imre/

Nem őslakó. A felszabadulás után telepedett le Gyulaj-

ra. Ő szervezte meg a DÉFOSZ-t, amelynek titkára is volt.

Énekés Péter rn/Balogh Péter/

,Létánya után szokott a templomba énekülni. Má nem

gyűn, ,

Fogházó Balázs/Balázs József/

,Valamikor fogat szokott húzni. Má nem menne ám e

hozzá sénkisé, ,

Istóriás Józ rn /Tót István/

,Járta a vásárokat. Árút. Eszt-aszt, ,

Nyakkendős bika

Egészen új gínynévvel állunk szemben. 1959 tavaszától termékenyítik meg mesterségesen a teheneket. Ezt a műveletet az állatorvos végzi. Ha a parasztember mesterséges megtermékenyítés céljából vezeti tehenét az állatorvoshoz, akkor azt mondja, hogy a „nyakkendős bikához”, vezeti, ha pedig beteg a tehene, akkor azt mondja, hogy „az állatorvoshoz”, vezeti.

Orosz Mária / Nagy Mária/ rn.

Ő tanítja az orosz nyelvet az iskolában.

Savós Kelemen / Kelemen Ferenc/

A másik csarnokban volt tejkészítő.

Szűcs Bali rn./Bali János/

, Szűcs vót. ,

Ujságos Kázmér rn./Kardos Kázmér/

, Ő árta az ujságot. Mégén vót má ajis. Tő még emlékeztet-
hecc rá. ,

Utkopró Gáspár rn./Juhász Gáspár/

, Má nem dolgozik. Nyugdíjját kap. Ur! ,

Villanyos Laci rn./Szabó László/

, Essé idevaló. Valahunnan ideszármazott. Villanszemmel-
rellő. ,

5. Férj vagy az apa foglalkozása alapján:

Bikás Örsné rn./Rab Erzsébet/

, Az Örsének az ura bikás vót. ,

Dékány János rn./Nemes János/

, Ő harangozik. ,

Mester Ferkó rn./Polgár Ferenc/

, Az öregmester fia, aszonták telenyesték Szőlőhegyre. ,

6. Egykori lakóhelyük alapján:

Csicsoli János rn./Takács János/

,Ugy gondolom,hogy még az öregaptya együtt Csicsóbu. ,

Halálosi Káro rn./Németh Károly/

Az apja kint lakott a "alálosi malomnál Gyulaj határában.

Mágocsi Gyula rn./Kelemen Gyula/

, Ennek is az öregaptya együtt valahunnan Mágocsru. ,

Nyanyai Feri rn./Horváth Ferenc/

,Janya pusztáru gyüttünk,ahun az én öregapám számadó juhász vót - mondja Horváth Ferenc - , nagyon gazdag embér,^{vót}jómódú.Még az anyakönyvbe is bele van írva ez a név. ,/ti.:Nyanyai/.

Pári Jáska rn. /Varga József/

, Ennek is tuggya fene mëllik rokonnya együtt má Páribu. ,

7. Jelenlegi lakóhelyük alapján:

Béső Jabuka rn. /Jabuka János/

A Rákóczi utca lejjebb eső részén lakik.

Főső Vince rn. /Vincze György/

, A Kutyaszorítottó innenceső végén lakik még májig is.

Az aptyát is csak úgy hitták,hogy Főső Vince.,-

Kutyaszorító egy utca neve, nem ágazik belőle mellék-
 utca, a mai Dózsa György utca. Az öregek és az idősebbek
Kutyaszorítottónak mondják, mert a kutyát meg lehet benne
 szorítani, nem tud elfutni semerre sem/

Kálváriai Dobos rn./Dobos József/

, Há nem ott lakik a kálvária mellett ? Tés uttészó
 ám, mind aki először jár Gyulajon, ,

Kuri Mór rn./Molnár Ferenc/

Kuri nevű szőlőhegyen lakik.

Kúsi Jabuka rn./Jabuka Ferenc/

A Hákózi utca feljebb eső részén lakik.

Saroki Gyuri rn./Kocsis György/

A Templom utca sarkán lakik.

8. Az alkalmazó foglalkozása, ill. neve alapján:

Pap Ilona rn./Osztopáni Ilona/

, A papná vót, a Sebőstyénne tudó-é szakácsné,, V.

Palavicsi Dobos rn./Dobos József/

, Valamikor, iszén nem van régen Palavicsi/=Pallavicini/
 kortése vót, onnan kapta a csufnevit,, - V.

9. Az elnevezések oka felderítetlen:

Baksa Tere rn./Balaskó Teréz/

Bóha János rn./Korzsinek János/

Bunyi Szabó rn./Szabó Ferenc/

Csihe Pál rn./Horváth Pál/

<u>Csicsa Pista</u>	rn.	/Molnár István/
<u>Csicsa Mária</u>	rn.	/Nagy Mária/
<u>Csima Anta</u>	rn.	/Bíró Antal/
<u>Csöndes Gyula</u>	rn.	/Szabó Gyula/
<u>Gombóc János</u>	rn.	/Szabó János/
<u>Gilöncsér Józsa</u>	rn.	/Ignácz József/
<u>Kábozta Mária</u>	rn.	/Ferenczi Mária/
<u>Kányo Nani</u>	rn.	/Fővényi Anna/
<u>Káso Kati</u>	rn.	/Németh Katalin/
<u>Kohoda Gyuri</u>	rn.	/Csönka György/
<u>Koma Józsa</u>	rn.	/Kardos József/
<u>Kucori Keleny</u>	rn.	/Kelenen Vendel/
<u>Máros Józsa</u>	mmn	/Miklós József/
<u>Marián Bízai</u>	rn.	/Ferenczi Erzsébet/
<u>Marica Pista</u>	rn.	/Horváth István/
<u>Pánci Feri</u>	rn.	/Kovács Ferenc/
<u>Péták János</u>	rn.	/Ignácz János/
<u>Pinkula</u>		/Fábián István/
<u>Susa Ferkó</u>		/Fekete Ferenc/
<u>Szili Keleny</u>	rn.	/Kelenen Vendel/
<u>Tollas Józsa</u>		/Kocsis József/

II. Belső keletkezésű nevek

1. Az anya neve öröklődik ragadványnévként:

Csécsi Jóska rn. /Bodor József/

Anyja neve: Csécsi Julianna.

Hunka Lali rn. /Porrai Lajos/

Anyja neve: Hunka Erzsébet.

Kapás Etus rn. /Kelenen Etelka/

Anyja neve: Kapás Katalin.

Kérsák Csér rn. /Csér József/

Anyja neve: Kérsák Erzsébet.

Kok Jóska rn. /Glück József/

Anyja neve: Koch Erzsébet.

Máté Ferkó rn. /Kovács Ferenc/

Anyja neve: Máté Julianna.

Milos Ferike rn. /Bérdi Ferenc/

Anyja neve: Milos Rozália.

Szluka Jani rn. /Horváth János/

Anyja neve: Szluka Erzsébet.

2. Az anya becézett neve öröklődik ragadványnévként:

Cili Kati rn. /Hörnyéki Katalin/

Anyja neve: Menes Cecilia.

3. A feleség vezetékneve válik a család ragadványnevévé:

Fagyos József rn. /Szabó József/

Felesége neve: /Rostás Julianna/ Fagyos Mária.

Rostás Kelemen rn. /Kelemen János/

Felesége neve: Rostás Julianna.

4. A feleség ragadványneve tovább öröklődik:

Marián Dobos rn. /Dobos István/

Felesége neve Marián/rn./ Ferenczi Erzsébet.

5. A nagymama vezetékneve válik a család ragadványnevévé:

Berki Bécsi rn. /Horváth Erzsébet/

A nagymama neve: Berki Teréz.

Peti Károly rn. /Jankovics Károly/

A nagymama neve: Peti Erzsébet.

6. Az apai nagyapja vezetékneve öröklődik ragadványnévként:

Barát Mari rn. /Kiss Mária/

A nagyapja neve: Barát József.

A ragadványnevek, a gínynevek és a hivatalos

nevek kapcsolata

1. Ragadványnév + keresztnév:
Ujságos Kázmér/Kardos Kázmér/
Csibe Pál/Horváth Pál/
2. Gínynév + keresztnév:
Hathetes Anté/Vincze Antal
Littyös Pista/Kovács István/
3. Ragadványnév + vezetéknév:
Kálváriai Dobos/Dobos József/
Kuri Mónár/Molnár Ferenc/
4. Gínynév + vezetéknév:
Vörös Barkóci/Barkóci József/
Másfél-eszi Kelemen Gyula/
5. Ragadványnév vagy gínynév egyedül áll vezetéknév vagy keresztnév nélkül:
Bőretlen/Borbély Imre
Pinkula/Fábián István/
6. Gínynév + ragadványnév:
Bugyis Dácsi/Kiss Jenő/
Kopasz Nyanyai/Horváth János/

7. Ragadványnév + gúnynév:

Csihe Kappany/Horváth János/

8. Ragadványnév + ragadványnév:

Nagy Dicsi/Kiss József/

Vannak, akiknek kétféle ragadvány-ill. gúnynevek

van:

Kálvárisi Dobos

Palavicsi Dobos

} Dobos József

Böök Jóska

Mákos Jóska

} Miklós József

Máté Ferkó

Szapora Ferkó

} Kovács Ferenc

Vagy egyiket, vagy másikon nevezik őket, de a kétféle nevet összekapcsolva nem mondják.

A gyulajiak csúfneve: gyulaji varashasiak, mert , sok a seregél tavasszā, azt szokták mondani a szomszéd falubeli-
jek, hogy bucsura főmáztak érte a fáro, aztán lésstek,
varas lett a hasuk, ,

Szakcsi tökmagosok , A zsebuk telli vót mindig tökmaggā,
még ki is himészték őket, ,

Kurdi kobakosok , Mikor gyűttek a bucsura Gyulajra,
hozták a kobakot főpántlikázvo, ,

Löbrögői bicskások /Löbröközi bicskások/ ,Uan verekedős-
sek, mind a gyulajiak . ,

Regőli vadhajások

Szakáli kukaverők , Agyonverték a kukát a hid alatt, hogy
mér nem beszél. ,

Pári szamarasok , Sok vót a némét, ünekik még csak szamaruk
vót. ,

Névgúnyolás

Szöke Ferkó, Mariány:
Dobos Karcsi nagy cigány.

Balázs ! -
Tökődön a darázs !

Jankó, Bankó, tikeszar hajtó,
Hajtya a tikokat,
Szoptya a likukat.

Jancsi ! -
Szart a macska,
Hajtsd ki !

Imre ! -
Tökődön a pille !

Pista !
Iszó-é mustot ?
Nem iszok, mer befosok.

Vendé ! -
Szart a macska, kend é !

A dolgozatban felhasznált forrásművek jegyzéke

A magyar nyelv értelmező szótára I.kötet. Szerkeszti: Bárczi

Géza/Bp., 1959/

A magyarság néprajza.

Ballegi Mór : A magyar nyelv teljes szótára/Pest, 1873/

Bárczi Géza : Magyar Szófejtő Szótár/Bp., 1941/

Benkő Loránd: A családnév-változtatás kérdései. Magyarországon

17.évfolyam, 40.65; 18.évfolyam

1.lap.

A történeti személynévvizsgálat módszerei.

Magyar Nyelv 45.évfolyam, 116.lap.

A régi magyar személynévadás.

/ Bp., 1949 /

Fiatalság nevek és őseink.

/Bp., 1950/

J.Brüssztle : Recensio Universi Diocesis Quinque-eccle-

siensis /Pécs, 1876/

Czuczor-Fogarasi: A magyar nyelv szótára.

/Pest, 1862 - 74/

Csánki Dezso : Magyarország történeti földrajza a Hunya-

diak korában III.kötet.

/Bp., 1897/

Baróczy Aladár : Tolna-vármegye községzsági leírása.

/Bp., 1909/

Fényes Elek : Magyar országnak, s a' hozzá kapcsolt
tartományoknak mostani állapota statisztikai és geographiai tekintetben.

.../Pest, 1841/

Gálffy Mózes : Keresztneveink alakjai a Harsavölgyén.

/Koloszvár, 1944/

Gombocz - Melich : Magyar etymológiai szótár

/Bp., 1914-1944/

Gyulai Paróchia Története/kézirat/

Megtalálható a gyulai róm.kat.
parókián.

Hegedűs Lajos: Adalékok a nyelvi tabu és a névmágia
kérdéséhez.

Magyar Nyelvőr 80.évf., 101.lap

Horger Antal : Magyar Szavak Története.

/Bp., 1924/

Karácsony Sándor : Személyneveink 1500-tól 1600-ig.

Magyar Nyelvőr 50.évf., 379.lap.

Kovalovszky Miklós : Az irodalmi névadás.

Magyar Nyelvőr, 30.évf., 150, 210,

271; és 31.évf., 20.lap.

Kniezes István : A felvidéki családnevek - kézirat -

Megtalálható az Országos Széchényi
Könyvtárban, 51.116 szám alatt.

A magyar nyelv szláv jövevényszavai

1.kötet 1-2.rész/Bp., 1955/

Lőrincze Lajos: A tolna-baranyai/volt bukovinai/ széke-
lyek névadási szokásaihoz.

Etnographia 59.évf.,36.lap

Földrajzineveink élete./Bp.,1944/

Szemponatok és adatok személynéveink

újabbkori történetéhez

/Debrecen,1952/

Magyarország helységnevtára/Bp.,1937/

Markó Imre Lehel:Kiskanizsai ragadványnevek.

/Magyar Nyelvőr 79.évf.,113.lap/

Melich János : Családnéveinkről.Magyar Nyelv 39.évf.,

265.lap.

Keresztneveinkről./Bp.,1914/

Mészöly Gédeon : Magyar szövegek nyelvtörténeti magyará-

zatokkal./Bp.,1956/

Nagy Jenő : Család-,gíny- és ragadványnevek a kalota-

szei Magyarvalkón.

/Kolozsvár,1944/

Németh Géza : Egy Dunántúli falu keresztnévanyaga

1790 óta.Magyar Nyelvjárások II.kötet.

120.lap.

Pais Dezső:Négy személynéveink jelentéstana.

Magyar Nyelv 17.évf., 26-34;18.évf.,

93.lap.

Papp László : Néhány szó becész személynéveinkről.

Magyar Nyelvőr 80.évf., 454.lap.

Bács Endre : A becéző nevek megkülönböztető szerepéről.

Acta Universitatis Szegediensis
 Sectio Philologica, Nyelv- és Iro-
 dalom II., 133. lap.

Az ikerítéssel alakult becéző keresztnévek
 egy csoportjáról.

Magyar Nyelv 52.évf., 48. lap.

Solymosi Sándor : Névmágia.

Magyar Nyelv 23.évf., 83. lap.

Szabó István : Bács, Bodrog és Csongrád megye nézama-
 lajstornai 1922-ből. Magyar Nyelvtudományi
 Társaság Kiadványai 86. szám/Bp., 1954/

Szabó T. Attila : A kicsinyítő-becéző képzők a moldvai
 csángó nyelvjárásban.

Kolozsvári Bölgyei Tudományegyetem
 1956. évi évkönyve./Kolozsvár, 1956/

A személynévek helyneveinkben.

/Debrecen, 1940/

Szeghalmi Gyula : Dunántúli vármegyék./Bp., 1940/

Szinnyei József : Magyar Tájszótár/Bp., 1893-1901/

Varga Katalin : Becéző keresztneveink/Szeged, 1931/

T a r t a l o m

Bevezetés	1
I. Vezetécknevek	9
II. Keresztnevek	25
III. A keresztnevek becéző alakjai . . .	41
IV. Ágadvány- és ginynevek	55
A dolgozatban felhasznált forrásművek jegyzéke	75